

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 12.

Lördagen den 18 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 11 och den 14 innevarande månad.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 79, angående anvisande av medel för avbetalning å statslån till vissa torr-
läggningsföretag;
nr 82, angående placering i lönehänseende av kronojägaren J. F. Lindberg;
nr 83, angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till
kronan på grund av virkesköp;
nr 85, angående efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande
till styrelsen för kommunala mellanskolan i Göteborg oriktigt utbetalta stats-
bidrag; samt
nr 88, angående tilläggs pension åt reservkaptenen i flottan D. H. T. Bör-
jeson.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare *J. B. Johansson* på grund av
influenta är t. v. oförmögen att delta i riksdagsarbetet intygas.

Stockholm den 16 februari 1939.

C. Jacobsohn,
leg. läk.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser
till Konungen:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat
för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser tredje huvudtiteln;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat
för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser fjärde huvudtiteln;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen med förslag till till-
läggsstat för budgetåret 1938/39 gjord framställning om anslag till kapital-
investering i fonden för förslag till statsverket till omkostnader för statlig
lagerhållning;

nr 44, anledning av Kungl. Maj:ts framställning under kapitalbudgeten i
fråga om överföring till statens allmänna fastighetsfond av vissa fastigheter
m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för
vissa tjänstemän vid utrikesförvaltningen;

nr 46, i anledning av i statsverkspropositionen gjorda framställningar om
anslag under försvarsdepartementet till kapitalinvesteringar i vissa fonder;
samt

nr 47, i anledning av i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag under handelsdepartementet till kapitalinvesteringar i vissa fonder.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 48, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 60, angående inrättande av en statens kriminaltekniska anstalt m. m.; nr 73, angående elektrifiering av banan Långsele—Boden; nr 80, angående understöd åt privatflyget; samt nr 81, angående medgivande av extra statsbidrag åt stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister till bestridande av vissa kostnader i samband med anordnande av en alkoholistanstalt å kronoegendomen Dagöholm.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 2, 35 och 36, bankoutskottets utlåtanden nr 4, 5 och 11 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 6—9.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 79, 82, 83, 85 och 88 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 231, av herrar *Wahlmark* och *Branting*;

nr 232, av herr *Andrén* m. fl.; och

nr 233, av herr *Linderot*;

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 9, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition med förslag till tilläggsstat för budgetåret 1938/39 gjorda framställning om anslag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag om kapitalinvesteringar i luftfartsfonden;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för luftfartsfonden;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till bro över Svinesund jämte en i ämnet väckt motion;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalinvestering i luftfartslänefonden; samt

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare aktie-teckning i aktiebolaget Kattstrupeforsen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 35 § rättesgångsbalken;

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap m. m. dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1939/40 för biträde vid handläggning av boställsären den och vad därmed äger samband;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser;

nr 11, i anledning av väckt motion angående lagstiftning i syfte att bereda virkesägare rätt till nödiga upplagsplatser för saluvirke vid flottled;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 65 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m.; samt

nr 14, i anledning av väckt motion angående hotell- och restaurangpersonalens inordnande i full utsträckning under lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion angående sanering av kronoparkskolonaten i Norrbottens län;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens växtskyddsanstalt av vissa områden av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms län; samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutade kl. 4.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 21 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att biträda ackordsuppgörelser i fråga om kronans fordringar för försålda kronoegendomar;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss åt lotsverket upplåten mark vid Halmstads lotsplats;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa ändringar i lagen den 13 maj 1932 (nr 107) om häradsallmänningar;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av renbeteslanden; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av den inhemska fodersädsmarknaden.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 79, angående anvisande av medel för avbetalning å statslån till vissa torrläggningsföretag;

nr 82, angående placering i lönehänseende av kronojägaren J. F. Lindberg; samt

nr 83, angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande till styrelsen för kommunala mellanskolan i Göteborg oriktigt utbetalta statsbidrag.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 88, angående tilläggs pension åt reservkaptenen i flottan D. H. T. Börjeson.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 231, av herrar *Wahlmark* och *Branting*,

nr 232, av herr *Andrén* m. fl., samt

nr 233, av herr *Linderot*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stipendier åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 9 och 37—42, första lagutskottets utlåtanden nr 8—11, andra lagutskottets utlåtanden nr 10—14 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 11—14.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fiden
G. H. Berggren.

Onsdagen den 22 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Ang. innebörden av termen »förordning».

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **Westman**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr **Herlitz'** fråga om innebörden av den enligt uppgift i kungl. propositionen nr 20 numera vedertagna terminologi, enligt vilken vissa av riksdagen antagna författningar benämndes »förordningar», erhöll ordet och anförde: Herr talman! I anledning av att chefen för socialdepartementet i propositionen nr 20 till årets riksdag uttalat, att i enlighet med numera vedertagen terminologi en viss författning — tuberkulosförordningen — borde erhålla karaktären av förordning, ej av lag, har herr **Herlitz** hemställt, huruvida jag skulle kunna i korthet klargöra innebörden av den återopade terminologien och sålunda angiva, när enligt min uppfattning den ena och den andra av dessa termer bör användas i författningar, som antagas av riksdagen.

Till svar å denna fråga vill jag framhålla, att terminologien med avseende å författningars benämning, såsom kammaren har sig bekant, tidigare varit åtskilligt vacklande, men efter hand blivit mera stadgad. Sedan slutet av år 1937 har Kungl. Maj:t tillämpat den regeln, att författning icke gives titel av lag i annat fall än då den förutsätter lagrådsgranskning eller eljest grundlagsenligt skall ha nämnda titel. Författning, som utan att tillhöra nu angivna grupp förelägges riksdagen för antagande eller godkännande, betecknas i regel såsom *förordning*, och annan författning i regel såsom *kungörelse*, *stadga*, *reglemente* eller *instruktion*. I särskilda fall har man emellertid av praktiska skäl tagit hänsyn till att författning på visst område enligt vedertaget bruk haft benämning, som ej står i överensstämmelse med nyssnämnda regler, samt därför frångått dessa. Sålunda hava författningar innefattande avlönings- och pensioneringsföreskrifter, ehuru utfärdade med riksdagens godkännande, benämnts reglementen, och författningar utfärdade av Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande jämlikt de militära rekvisitions- och förfogandelagarna hava kallats förordningar. Vidare har vid ändring i gällande författningar åt ändringen i regel givits samma titel som den författning har, vilken varit föremål för ändringen.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det svar jag fått. Jag är angelägen att betona, att den fråga jag framställt, ingalunda är någon stor fråga. Jag ser den inte heller som en statsrättslig fråga, som en fråga om grundlags tolkning eller tillämpning; till skillnad från herr statsrådet läser jag grundlagen så, att den icke innehåller föreskrifter om hur författningar skola rubriceras. Det är således en rent praktisk fråga, en lämplighetsfråga, som jag framkastat, men det torde få medges att den även som sådan kan ha någon betydelse. Jag skall här inte närmare utveckla detta utan vill bara framhålla en sak, nämligen risken för att förordningar, som antagas av riksdagen, komma att i det långa loppet bli sammanblandade med de förordningar, över vilka riksdagen allenast höres.

Ang. innebörden av termen »förordning». (Forts.)

Från dessa synpunkter var det av intresse att i herr statsrådets svar konstatera, att enligt regeringens mening den nya terminologien skall komma till synnerligen vidsträckt användning. Det är ett mycket stort antal viktiga lagar, som i sinom tid skall ersättas av förordningar. Det var vidare av intresse att få åtminstone indirekt bekräftat, att riksdagen förut inte har erhållit något meddelande om innebörden av denna terminologi, som regeringen betraktar såsom vedertagen. Ännu mindre har riksdagen haft något tillfälle att taga någon ställning i princip till denna terminologi. Då riksdagen senast yttrade sig i frågan, nämligen över 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning, gick riksdagens uttalande kanske snarare i annan riktning än regeringens nya praxis.

För min del vill jag inte alls uttala någon mening i den här framställda lämplighetsfrågan; jag vill dock gärna understryka vad herr statsrådet anförde därom att praxis tidigare varit vacklande och ganska motsägelsefull. Jag tillåter mig bara ifrågasätta, huruvida det inte kunde bli tillfälle för riksdagen att någon gång taga principiell ställning till hela frågan med överblickande av konsekvenserna. Måhända kunde herr statsrådet vilja medverka till detta genom att exempelvis i någon kommande proposition motivera och utveckla regeringens syn på saken något mera ingående än som kunnat ske vid besvarandet av en enkel fråga.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **Pehrsson-Bramstorp**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Schlyters fråga om åtgärder för utrotning av berberis å nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden, och nu yttrade: Herr talman! Herr Schlyter har till mig framställt följande frågor:

1) Har herr statsrådet för avsikt att föranstalta om åtgärder i syfte att få till stånd utrotning av berberis å nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden?

2) Kan, därest lagändringar anses erforderliga för genomförande av nämnda syfte, förslag till sådana ändringar väntas bli förelagt innevarande riksdag?

I anledning av herr Schlyters berörda frågor får jag anföra följande.

Förvaltningsärenden angående nationalparker och naturminnesmärken sortera under ecklesiastikdepartementet samt lagstiftningsärenden i ämnet under justitiedepartementet. Emellertid kan jag, efter gemensam beredning mellan justitie-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen, meddela att proposition i de av herr Schlyter berörda hänseendena torde påräknas till årets riksdag.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret. Frågan var framställd på uppdrag av första lagutskottet, som hade att behandla en motion av herr Heiding m. fl. i det ämne frågan berör. Med anledning av svaret kan utskottet uppskjuta motionens behandling tills det blir klart, huruvida proposition framlägges för riksdagen eller ej.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **Pehrsson-Bramstorp**, som förklarar sig hava för avsikt att vid detta sammanträde besvara jämväl herr Mannerskantz' fråga om framläggande av förslag till ändringar i 1913 års lag angående gemensamhetsfisken, fick nu åter ordet och anförde: Herr talman! Herr Mannerskantz har till mig riktat den frågan, huruvida avsikten vore och i så fall när att framlägga förslag till ändringar i lagen angående ge-

Ang. utrotning av berberis å nationalparker m. m.

Om ändringar i lagen ang. gemensamhetsfisken.

Om ändringar i lagen ang. gemensamhetsfiske. (Forts.)

mensamhetsfiske av år 1913, grundat på lantbruksstyrelsens utredning och förslag av år 1933.

Lantbruksstyrelsens av herr Mannerskantz åsyftade förslag avser icke någon mera genomgripande omarbetning av lagstiftningen rörande gemensamhetsfiske. En av de mera väsentliga ändringarna i lagen som föreslås är, att det skall kunna beslutas att fiske skall vara gemensamt endast i viss omfattning. För närvarande torde det endast vara möjligt att besluta att fiske i sin helhet skall vara gemensamt. Vidare avses vissa lindringar i gällande bestämmelser i fråga om omröstning vid bildande av gemensamhetsfiske och vid beslut om gemensamhetsfiskes upplåtande på arrende. I anslutning till vad kammarkollegiet och domänstyrelsen uttalat i sitt gemensamma yttrande över förslaget, anser jag, att det torde kunna ifrågasättas om de föreslagna ändringarna komma att få någon direkt betydelse för fiskerinäringens befrämjande. En mera rationell omarbetning synes härför erforderlig. För närvarande äro ett flertal större fiskerättsfrågor föremål för övervägande inom jordbruksdepartementet. En utredning pågår dessutom rörande möjligheterna att åvåga bringa ett ändamålsenligt utnyttjande av kronans fiskevatten. Frågan om ändring i lagstiftningen rörande gemensamhetsfiske kan även bli påverkad av det förslag som sistnämnda utredning kan komma att framlägga. Det synes vidare vara önskvärt att erfarenhet vinnes rörande de nya bestämmelserna angående jaktvårdssammanslutningar och möjligheterna att tillämpa liknande enkla bestämmelser i fråga om gemensamhetsfiske. Med hänsyn till det sammanhang frågan om gemensamhetsfiske har med förutberörda fiskerättsliga spörsmål kan jag icke för närvarande göra något uttalande om tidpunkten för ett eventuellt förslag till ändring av ifrågasatt lagstiftning.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret och finner därav att det inte synes föreligga så synnerligen stora möjligheter att inom överskådlig tid få förslag framlagt beträffande dessa mindre ändringar i lagen om gemensamhetsfiske som lantbruksstyrelsen ifrågasatt och förordat. Emellertid vill jag påpeka att för dem, på vilka det i första hand ankommer att bilda gemensamhetsfiske, har det varit till ganska stort förfång att nödgas tillämpa de bestämmelser i lagen, som för närvarande gälla, även om dessa kunna betecknas som mindre omfattande. Jag tror, att särskilt om det skulle komma att dröja länge innan vi få motse ett stort nytt förslag som ersättning för den nu gällande lagen av 1913, vore det till nytta för denna sak även om man blott finge fram ändringar i nu gällande bestämmelser, som berörde den detalj, herr statsrådet först omnämnde, nämligen inrättande av gemensamhetsfiske endast i viss omfattning. Jag tror, att en sådan ändring skulle underlätta bildande av gemensamhetsfiske i långt högre grad än man vid första påseendet föreställer sig, när man ser dessa bestämmelsers ringa storleksordning.

*Ang. luftskydds-
sorternas behov av
utbildad
hemskydds-
personal.*

Ordet gavs härefter till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **Forslund**, som meddelat, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ömans fråga om åtgärder för att snabbt kunna fylla behovet av i brandskydd och sjukvård utbildad hemskyddspersonal i de svenska luftskyddsorden, och nu yttrade: Herr talman! Herr Öman har till mig framställt följande fråga:

Har regeringen vidtagit eller planerat åtgärder för att med tanke på möjligheten av krig inom en nära framtid snabbt kunna fylla det till omkring 300,000 personer — därav 60 å 70 procent kvinnor — beräknade behovet av i brandskydd och sjukvård utbildad hemskyddspersonal i de svenska luftskyddsorden?

Ang. luftskydds sorternas behov av utbildad hemskyddspersonal. (Forts.)

Utbildningen av hemskyddspersonal ombesörjes för närvarande så gott som helt av frivilliga organisationer.

Utbildningsverksamheten har hittills i första hand syftat att tillgodose behovet av *instruktörer* för hemskyddet i de olika orterna. Detta behov har ansetts vara det mest trängande. Tillgång till lokala instruktörer torde nämligen vara en förutsättning för utbildning av hemskyddspersonal i erforderlig utsträckning.

Hittills ha cirka 2,000 instruktörer utbildats.

Samtidigt med denna utbildning av instruktörer har utbildning av personal för hemskyddets brandtjänst och sjukvårdstjänst ägt rum. Enligt vad luftskyddsinspektionen till mig meddelat, torde utsikterna att inom nära framtid snabbt kunna fylla det beräknade behovet av utbildad hemskyddspersonal vara gynnsamma.

Med den tillgång på utbildade hemskyddsinstruktörer, som redan finnes, och med den takt den fortsatta utbildningen av hemskyddsinstruktörer bedrivs, synes det, enligt luftskyddsinspektionen, möjligt att, för den händelse luftskyddstillstånd skulle anbefallas, inom kort tid kunna åstadkomma en snabbutbildning på de olika luftskydds sorterna av huvudmassan av hemskyddspersonalen. Att fastställa det antal personer, vilket kommer att visa sig erforderligt för hemskyddets behov, låter sig för närvarande icke med exakthet göra. Den siffra 300,000, som herr Öman nämner, torde hänföra sig till en beräkning av civila luftskyddsutredningen, som avsåg såväl det allmänna luftskyddet som industriluftskyddet och det enskilda luftskyddet.

Det torde vidare böra påpekas, att luftskyddsinspektionen i skrivelser till samtliga länsstyrelser den 12 januari i år framhållit vikten av att vederbörande luftskyddschef anmodades att senast den 1 april 1939 ha fastställt omfattningen av hemskyddets organisation och verkställt planläggning för de enskilda hemskydden.

Herr Öman: Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret och tar med synnerlig tillfredsställelse del av uppgiften, att herr statsrådet har sin uppmärksamhet fäst på dessa förhållanden och att efter de åtgärder, som vidtagits inom luftskyddsinspektionen, gynnsamma utsikter synas föreligga för att behovet av luftskyddspersonal skall kunna fyllas. Jag vill eljest säga att såsom förhållandena hittills gestaltat sig, ha de varit allt utom tillfredsställande. Jag kan nöja mig med ett litet exempel. Vi ha vid kurser här i Stockholm utbildat cirka 6,000 personer i brandskydd och sjukvård, medan vårt behov av sådan personal beräknas uppgå till mellan 50,000 och 60,000 personer. Skulle vi fortsätta utbildningen i samma takt som hittills, så skulle vi alltså behöva 10 år, innan vi komma upp till det antal av utbildad personal, som anses erforderlig. Jag är övertygad om att herr statsrådet lika litet som jag anser de nuvarande förhållandena i världen vara sådana, att en dylik takt i arbetet för utbildning av luftskyddspersonal är tillfredsställande.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142); och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Ang. ersätt-
ningen till
rättegångs-
biträde i fri
rättegång.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande ersättning till rättegångsbiträde i fri rättegång.

Med föranledande av två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, nr 21 i första kammaren av herr *Roos* och nr 49 i andra kammaren av herr *Bergquist*, hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om ändrade bestämmelser i syfte att i vidgad utsträckning bereda möjlighet till ersättning till biträde i överrätt i fri rättegång samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr *Schlyter*: Herr talman! Vid behandlingen av dessa motioner har utskottet haft sin uppmärksamhet riktad på en fråga, som faller vid sidan av motionerna. I slutet av utlåtandet uttalar också utskottet »önskvärldheten att inrättandet av nya rättshjälpsanstalter befrämjas, då därigenom rätts-sökandes hjälpbehov kunna tillgodoses å en mångfald områden, där användande av institutet fri rättegång icke synes möjligt». Att utskottet inte har utvidgat sin hemställan i skrivelsen till att omfatta även denna fråga kan möjligen sammanhänga däremot att under utskottsbehandlingen blev upplyst, att Kungl. Maj:t redan har sin uppmärksamhet riktad på detta särskilda spörsmål. Det upplystes, att justitieministern redan skaffat sig bemyndigande att verkställa en utredning i denna fråga. Detta har emellertid inte hindrat utskottet att understryka vikten av att även denna sak toges under utredning. Just i dessa dagar har presidenten i den norrländska hovrätten publicerat en framställning i ämnet, som starkt hävdar behovet av åtgärder för att bringa de av lands-tingen inrättade rättshjälpsanstalterna till större användning. Jag skulle vid detta tillfälle vilja hemställa till justitieministerns övervägande, huruvida det inte vore tänkbart att även i lagstiftningsväg göra något i saken, t. ex. genom att i lag fastslå att anstalter av denna beskaffenhet skola komma till stånd i viss utsträckning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Om utbytande
av vissa helg-
dagar mot
andra ledig-
hetsdagar.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om utbytande av vissa helgdagar mot andra ledighetsdagar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 46, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *De Geer* i Lesjöfors hemställt, att riksdagen måtte besluta utredning angående sådan ändring av kalenderreformen, att vissa enkla helgdagar indroges och utbyttes mot ledighetsdagar i anslutning till söndagar under andra halvåret.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Norman*, *Hagman*, *Knut Petersson*, *Wistrand* och *Pettersson* i Hällbacken, vilka ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning om borttagande av ett antal helgdagar eller deras ersättande med andra ledighetsdagar.

Om utbytande av vissa helgdagar mot andra ledighetsdagar. (Forts.)

Herr **Petersson, Knut**: Herr talman! Som kammaren torde finna, råder inte full överensstämmelse mellan motionärens yrkande och reservationen. Denna bristande överensstämmelse gör, att jag inte kan framställa något yrkande här i kammaren. Jag förutsätter nämligen att ett yrkande om bifall till reservationen icke skulle upptagas av talmannen. Under sådana förhållanden skall jag inskränka mig till några mycket korta ord.

Reservanterna ha känt viss sympati för motionärens förslag. För min del finner jag denna tanke på en revision av helgdagsväsendet mycket befogad, inte minst, skulle jag vilja säga efter semesterlagstiftningens genomförande. Att denna lagstiftning åtminstone under övergångsåren kommer att innebära en stark belastning för näringslivet kan icke förnekas. En tid framåt har man att räkna med en av denna lag förorsakad mer eller mindre stark nedgång i produktionen. Det förefaller mig vara riktigt, att man undersöker de utvägar, som stå till buds för att motverka en sådan utveckling. En av dessa utvägar är naturligtvis att indraga de nuvarande så kallade lätthelgdagarna. Att dessa, eller åtminstone de lätthelgdagar, som äro spridda över första halvåret, äro mycket hindersamma för arbetslivet, ha vi fått intygat. Det förefaller mig också vara klart och oemotsägligt.

Under dessa förhållanden, herr talman, hoppas jag, att frågan utan allt för långt dröjsmål skall komma tillbaka och komma tillbaka i ett gynnsammare läge, så att motionärens förslag kan komma under allsidig och förutsättningslös prövning. Det är vad jag i saken har att andraga.

Herr **Tamm**: Herr talman! På grund av den begränsade omfattningen av reservanternas vid utlåtandet fogade hemställan skall jag inskränka mig till ett ganska kort svar, därvid jag då ber att i några punkter få försvara den ställning, som utskottsmajoriteten i detta ärende intagit. Särskilt vill jag göra detta, eftersom det nu är tredje gången inom loppet av ett år som olika förslag till borttagande av vissa så kallade lätthelgdagar förelagts riksdagen. Första gången framlades ett dylikt förslag i samband med propositionen om semesterlag, andra gången i samband med förslaget, att 1 maj skulle likställas med allmän helgdag, och i dag föreligger slutligen en motion om utbytande av vissa helgdagar mot andra ledighetsdagar.

I samband med behandlingen av semesterlagen framhölls det från representanter för industrien och näringslivet såsom ett behov eller ett önskemål — och samma synpunkt berördes också av den föregående talaren — att vissa helgdagar skulle tagas bort för att kompensera olägenheten att genom den nya lagen antalet dagar, då arbetet vore stillastående, ökades. Denna synpunkt var givetvis förstäelig och den var enligt mitt förmenande grundad på fullt sakliga skäl om också kanske något ensidig. Samma erkännande kan man ge framställningen nummer två, så vitt den gäller borttagande av en lätthelgdag för att som arbetsdag ersätta den praktiskt taget obligatoriska fridagen 1 maj.

Svårare har man onekligen att förstå det nu föreliggande förslaget. Det går ut på att låta trettondedagen, Marie bebådelsedag och Kristi himmelfärdsdag ersättas av tre arbetsfria lördagar under vardera av månaderna augusti, september och oktober. I stort sett skulle en dylik kalenderreform enligt mitt förmenande beröra tre huvudintressenter i samhället, näringslivet, allmänheten och kyrkan.

Vad då först angår näringslivet, är det alldeles sant som motionären säger, att ett arbetsuppehåll exempelvis inom järnhanteringen på en lördag eller måndag medför ekonomisk besparing framför ett uppehåll under till exempel tisdag och fredag, särskilt i de industrigrenar, där man arbetar med per-

Om utbytande av vissa helgdagar mot andra ledighetsdagar. (Forts.)
 manent ugnsdrift såsom fallet är vid martinugnarna. Men rätt ofta infalla ju de två förstnämnda helgdagarna inte på tisdag och fredag utan på lördag och måndag och komma då i direkt anslutning till annan arbetsfri dag. Om vi slå upp vår almanacka för de sista åren, visar detta sig vara fallet i fråga om nu angivna båda helgdagar. Vidare är det så, att omfattningen av den industri, som skulle dra ekonomisk vinst av dessa ändrade fridagar, i det stora hela är ganska obetydlig, medan saken för större delen av industrien får anses som skäligen betydelselös. Jag syftar därvid på det förslag, som här framställts. På sina håll har även från industriens representanter framhållits, att man oftast har mera bråttom under sista halvåret, varför en omläggning av helgdagarna i det syfte motionen avser mera skulle vara till skada än gagn för industrien, och alldeles särskilt har samma synpunkt framhållits från jordbruket i stora delar av vårt land, särskilt de södra delarna.

Frågar man sig därefter: »Vad säger allmänheten?», får man givetvis också till denna räkna de stora grupper arbetare och löntagare, som inom industrien hava anställning. Jag konstaterar då, att från det hållet ha mig veterligen några klagomål över den nuvarande ordningen hittills inte framförts eller några krav på omläggning förekommit åtminstone inte i någon större utsträckning. I motsats till vad den föregående ärade talaren ansåg måste jag säga, att detta förefaller mig i ännu mindre grad bli fallet efter införandet av den lagstadgade långa semestern. Att få ledigt till exempel på en lördag i augusti och september, vilka månader åtminstone delvis komma att utnyttjas som semester månader, får väl knappast anses särskilt eftersträvansvärt liksom inte heller att få utbyta någon av de långa och härliga vårdagarna i april eller maj mot en kort och kulen oktoberlördag. Vad trettondedagen beträffar, infaller den ju i samband med en söndag under en tid av året, då ledigheten är särskilt uppskattad, och jag vet för min del ingen, som gärna skulle vilja vara av med ledigheten den dagen.

Återstår så den tredje men inte minst viktiga av de av mig angivna huvudintressenterna, nämligen kyrkan. Jag kunde på den punkten inskränka mig till att hänvisa till vad i utskottets motivering framhållits. Sammanfattningsvis skulle jag dock här vilja göra mig till tolk för den förhoppningen, att varje förslag om avlysande av vissa hävdvunna helgdagar, i vilken form det än må komma att framföras, måtte ske med största varsamhet och med hänsyn till vad kyrklig och religiös uppfattning samt gammal sed har rätt att kräva. Detta krav, bakom vilket enligt mitt bestämda förmenande står en mycket stark folkopinion, innebär även att mycket starka skäl — vida starkare än de, som nu framförts för denna motion — böra åberopas, innan riksdagen stöder och för sin del beslutar en reform av nu åsyftad art.

Vad den vid utskottets utlåtande fogade reservationen beträffar, går den utanför motionens ram och kan sålunda inte nu bli föremål för riksdagens omprövning. Jag vill därför, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gustavson, John: Herr talman! Herr Petersson uttalade utan att göra något yrkande vissa förhoppningar för framtiden i denna fråga. Det må då anses tillåtet också för mig att ställa vissa förhoppningar på framtiden beträffande denna frågas vidare öde, även om mina förhoppningar kanske gå i en annan riktning än herr Peterssons.

Om man jämför årets motion med fjolårets framställning i samma fråga, kan det vid ett första påseende förefalla, som om dessa båda motioner vore tämligen lika, men det föreligger enligt mitt förmenande en kolossal skillnad i fråga om det resultat, till vilket ett bifall till de två motionerna skulle leda.

Om utbytande av vissa helgdagar mot andra ledighetsdagar. (Forts.)

Jag har i någon mån förväntat mig över att motionären med så olika argument och så olika motiveringar kan försöka att få igenom denna reform. Det förväntar mig också i någon mån, att reservanterna — jag syftar på de två av dem, som även voro reservanter i fjol — kunna göra detta. Motionären säger till en början, att »avsikten vore icke att beröva vårt folk några lediga dagar, som onekligen äro väl behöfliga i vår rastlösa och jäktiga tid». Men hur var det i fjol? Jo, då framhöll motionären under debatten i andra kammaren, att vårt land är handikappat i konkurrensen med andra länder, på grund av att vi ha färre arbetsdagar än dessa. Han gjorde en jämförelse med England och Tyskland och konstaterade, att England har fyra och Tyskland tre arbetsdagar mer per år än Sverige. Om vi toge bort dessa extra helgdagar, skulle vi i fråga om antalet arbetsdagar bli fullt jämställda med Tyskland och England. Så lät det i fjol. I år framhåller man, såsom jag nyss citerade, att det inte är meningen att beröva vårt folk några av dess ledighetsdagar. I fjol gällde det alltså att öka antalet arbetsdagar och i år vill man för att uppnå samma syfte öka antalet ledighetsdagar. I båda fallen ha de två reservanterna, herr Wistrand och herr Norman, reserverat sig mot utskottets avstyrkande utlåtande. Jag tycker, att detta är ganska underligt.

Någon kanske undrar, hur jag kan påstå, att detta förslag går ut på att skapa flera ledighetsdagar, när det ju egentligen bara är fråga om att avskaffa tre helgdagar och ersätta dem med tre helgfria lördagar. Vi skola emellertid komma ihåg, att av de helgdagar, som här ifrågasättas till indragning, kunna en del inträffa på en söndag och under de år, då så sker, innebär den föreslagna reformen i själva verket, att det skulle bli fler ledighetsdagar. Motionären räknar upp tre helgdagar, som närmast skulle komma i fråga till indragning, men detta är bara en liten början. Han har tänkt sig, att man i första hand skulle avskaffa trettondagen, Kristi himmelfärdsdag och Marie bebådelsedag. Motionären har, när han räknar upp dessa helgdagar, gjort sig skyldig till precis samma felaktiga påstående som i fjol, nämligen att »infalla här berörda helgdagar på en tisdag eller fredag, innebär detta, att företag inom denna bransch som regel måste inställa driften under två dagar». Jag tillät mig redan i fjol erinra om att åtminstone en av dessa tre helgdagar icke kan infalla på en tisdag eller fredag, nämligen Kristi himmelfärdsdag. Eftersom motionären upprepar sitt påstående i år, anser jag mig också böra upprepa min rättelse till den kraft och verkan det eventuellt kan ha. Det är ett mycket svagt skäl för en reform att som motionären säga, att det inverkar så menligt för den tunga industrien och de industrigrenar, som arbeta med så kallad »evig eld», om någon av de nuvarande helgdagarna infaller på en tisdag eller fredag, ty då nödgas företagen släcka ugnarna och inställa driften även under den mellan helgdagen och söndagen liggande söckendagen. Vi veta ju alla, att det går sju år, innan en viss helgdag kan infalla på samma veckodag. Under denna tid infaller helgdagen i fråga också på en måndag eller på en lördag. Därmed försvinner ju helt och hållet den olägenhet, som motionären påstår gör sig gällande, ty i så fall komma vi i precis samma läge, som om vi ta de båda andra lördagarna i augusti, september eller oktober. Det blir nämligen i båda fallen två dagar i följd, som bli lediga.

Jag kan inte förstå annat, än att det här innerst inne gäller att söka komma de kyrkliga helgdagarna till livs, vilket jag måste reagera emot. Man påstår visserligen, att det skulle vara så lämpligt att göra denna omläggning med hänsyn till dem, som vilja utöva jakt, fiske och friluftsliv på hösten. Jag tror verkligen inte, att vare sig de här omnämnda tre helgdagarna eller de andra lägga något som helst hinder i vägen för de människor, som ha intresse för

Om utbytande av vissa helgdagar mot andra ledighetsdagar. (Forts.)
detta, och jag ifrågasätter dessutom starkt, om en dag i oktober kan vara mera lämplig för friluftsliv, jakt och fiske än en dag under sista hälften av maj månad. Det som för mig är det avgörande härvidlag är emellertid, att det trots allt fortfarande bland stora grupper av vårt folk finnes en djup vördnad och aktning för de helgdagar, som motionären vill taga bort. Jag tänker på alla de människor, som av religiös tro, härdvunnen vördnad och gammal vacker sedvänja — om jag nu får använda ett så enkelt ord — fira dessa helgdagar. Jag är övertygad om att dessa grupper av vårt folk äro betydligt större än de, som herr De Geer kan åberopa, när han i sin motion säger, att det är »ett önskemål bland stora grupper av vårt folk» att få bort dessa helgdagar. Jag är för min del övertygad om, att detta icke är något större eller mera utbrett önskemål i landet.

Det är inte så länge sedan vi i riksdagen lagfäste en bestämmelse, enligt vilken 1 maj gjordes till allmän ledighetsdag. Då motiverade man sitt förslag med att det var en sedvänja att 1 maj skulle vara en allmän ledighetsdag och att denna sedvänja borde lagfästas. Den sedvänja, som i följd fick lagfästelse, är dock inte på långa vägar så gammal som sedvänjan att fira våra kyrkliga helgdagar. Det göres i våra dagar så mycket och visas så stor förståelse för en kategori människor, nämligen de som äro samvetsömma på det ena eller andra området. Jag ifrågasätter verkligen, om inte den svenska riksdagen också bör visa en viss respekt och vördnad för de stora grupper av vårt folk, som skulle känna det som en djup besvikelse och som en mycket djup kränkning av sin religiösa uppfattning, om de icke längre skulle få ha kvar dessa helgdagar, som de sedan fars och farfars tid ha lärt sig uppskatta och värdera.

Jag skall, herr talman, inte upptaga tiden längre. Innan jag slutar, vill jag dock vända mig mot vad herr Petersson sade om att han finner tanken på denna reform befogad, åtminstone nu efter semesterreformens genomförande. Om jag inte missuppfattade honom föllo orden på det sättet. Jag förstår verkligen inte, vad han menar med detta. Jag skulle i stället vilja vända på saken och säga, att önskemålet att bereda vårt folk ökad ledighet inte längre är så aktuellt, som det kunde vara före semesterreformens genomförande.

Jag ber, herr talman, att få biträda utskottets hemställan.

I herr John Gustavsons yttrande instämde herrar *Lindhagen*, *Emil Andersson*, *Friggeråker* och *Linder*.

Herr Norman: Herr talman! I anslutning till herr Tamms redogörelse för detta ärendes handläggning under den närmast föregående tiden tillåter jag mig att konstatera följande:

I samband med behandlingen av frågan om 1 maj-ledigheten var utskottet enhälligt att avstyrka en motion med förslag i denna riktning; då frågan behandlades i samband med semesterlagstiftningen, fanns det två reservanter; och nu är det fem reservanter.

Detta visar, om jag nu får taga ett uttryck, som herr Lindhagen ibland brukar använda, att sanningen är på marsch. Vi få säkerligen tillfälle att i en snar framtid taga upp denna fråga till en verklig realbehandling, där resultatet kanske kan bli något helt annat, än vad som nu föreligger. Jag skall under sådana förhållanden inte göra som herr Gustavson, det vill säga skjuta bort mitt krut bara för nöjet att få skjuta, utan jag inskränker mig till att med erinrande om hur denna fråga har utvecklats sig uttala en förhoppning om att vi ett kommande år skola få tillfälle att taga upp spörsmålet till verklig realbehandling.

Om utbytande av vissa helgdagar mot andra ledighetsdagar. (Forts.)

Herr **Löfvander**: Herr talman! Den siste ärade talaren uttalade en förhoppning om att denna fråga snart skall komma tillbaka och att den då skall bli föremål för en verklig realbehandling. Jag är inte så säker på att frågan verkligen bör komma tillbaka, men jag är fullt överens med herr Petersson om att om frågan skall komma tillbaka, är det önskligt, att den kommer i ett bättre läge. Som jordbrukarrepresentant kan jag nämligen inte ge min anslutning till motionärens förslag att indraga trettondagen, Kristi himmelfärdsdag och Marie bebådelsedag och i stället förlägga de lediga dagarna till första lördagen i augusti, september och oktober. Ur jordbrukarsynpunkt är detta det sämsta möjliga. Därför menar jag i likhet med herr Petersson, att om frågan skall komma tillbaka, måste man komma med andra förslag och utgångspunkter.

Häri instämde herr *Andersson, Alfred*.

Herr **Petersson, Knut**: Herr talman! När jag nyss inskränkte mig till en summarisk sympatiförklaring till motionen, skedde det i förhoppning att kammaren inte skulle slösa någon tid på ett förslag, som inte kunde leda till något positivt resultat. Jag märker, att mina förhoppningar inte gått i uppfyllelse. Jag måste förklara mig oskyldig till den utveckling, som händelserna tagit. Eftersom jag blivit apostroferad ett par gånger under debatten, må det dock tillåtas mig att taga till orda ännu en gång.

Det har här gjorts en del invändningar mot motionärens förslag. Jag har strängt taget ingen anledning att taga upp dessa invändningar till bemötande, men kan gott förstå, att motionären gjort en justering av fjolårets motion. Jag förutsätter nämligen, att han är klok nog att resonera som så, att går det inte att komma fram på den ena vägen, så låt oss försöka på den andra. Jag kan verkligen inte, herr Gustavson, däri se något omoraliskt. Om det visar sig, att den ena vägen inte är framkomlig, väljer väl en klok man den andra.

Härutöver vill jag till de invändningar, som framförts ur religiös synpunkt, foga den anmärkningen, att jag har betraktat och bedömt frågan uteslutande ur profana synpunkter. Jag har inte känt mig på något sätt kallad eller ens berättigad att bedöma den ur kyrkofolkets synpunkter. Jag tror också, att vi nu gott kunna lämna dessa synpunkter å sido. De synpunkterna ha sitt naturliga forum hos kyrkomötet.

När jag lyssnade till herr Tamms och herr Gustavsons inlägg, kom jag att påminna mig ett ord ur bibeln, som, om jag inte missminner mig, lyder ungefär så här: sex dagar skall du arbeta och på den sjunde skall du vila. Jag måste säga, att jag har blivit en smula förvånad över att de religiösa synpunkternas företrädare och talesmän här i kammaren fästa så litet avseende vid dessa ord men så stort avseende vid traditioner, som bottna djupt nere i katolsk medeltid och som vi i övrigt för länge sedan försökt att i mån av lägenhet frigöra oss ifrån. Vi ha gjort ett försök att bringa helgdagsfirandet under debatt och om möjligt under revision. Det har dock, som jag sade, sina rötter i katolska och medeltida traditioner och icke i svenskt kyrkoliv eller svensk religiös tradition. Jag kan inte förstå, att det skulle vara ett helgerån att försöka komma till en rationellare och förnuftigare ordning. Jag vet, att man från många håll påstår, att det inte finns någon opinion bakom detta yrkande. Men, herr talman, finns det ingen opinion, måste vi skapa en opinion. Ett bibehållande av en ordning, som i så många avseenden strider mot våra egna intressen och mot förnuftiga tänkesätt, förefaller mig varken vara lämpligt eller önskligt.

I detta anförande instämde herrar *Ekman, Lindström, Karl Andersson, Wagnsson, Härdin* och *Sjödahl*.

Om utbytande av vissa helgdagar mot andra ledighetsdagar. (Forts.)

Herr **Lindhagen**: Vid sekelskiftet väcktes i andra kammaren av herr Hellberg från Karlstad en motion om att avskaffa Kristi himmelsfärdsdag för att därigenom bereda flera arbetstillfällen åt svenska folket. Den tillstyrktes av lagutskottet. Jag var ensam skiljaktig och sade, att vi behövde ha kvar alla helgdagar, som vi kunde, då svenska folket inte hade någon semester. När motionen kom före i andra kammaren, fick jag det största antal instämmanden, som jag någonsin fått, och Hellbergs motion föll platt till marken.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en telegrafverket tillhörig tomt i Nynäshamn; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en postverket tillhörig fastighet i Ödeshögs municipalsamhälle.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om pension åt förre förste stenografen hos riksdagens andra kammare H. Reuter; och

nr 5, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om medel för anordnande av en minnesfest i samband med riksgäldskontorets 150-årsjubileum.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 11, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om rätt till barnbidrag för trolovningsbarn;

nr 7, i anledning av väckta motioner om höjning av inkomstgränserna för rätt till barnbidrag och bidragsförskott;

nr 8, i anledning av väckt motion angående privilegierad inkomst enligt lagen om folkpensionering; samt

nr 9, i anledning av väckt motion angående sambandet mellan folkpension och fattigvård.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Första kammarens protokoll 1939. Nr 12.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
flyktingars
uppehälle
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition med förslag till tilläggsstat för budgetåret 1938/39 gjorda framställning om anslag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 2 med förslag till tilläggsstat för budgetåret 1938/39 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling upptagit

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 172, inom första kammaren av herr *R. Lindström* och den andra, nr 349, inom andra kammaren av fröken *K. Hesselgren* och fru *R. Gustafson*, vari hemstälts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1. att sådana direktiv för socialstyrelsens verksamhet måtte utfärdas, att större möjlighet bereddades för svenskar att hit inbjuda av andra staters raspolitik hotade människor, särskilt i sådana fall, då nära släktskaps- eller vänskapsband föreläge eller då det gällde arbete inom område, där det i Sverige rådde brist på arbetskraft;

2. att från statens sida lämpliga åtgärder måtte vidtagas för att underlätta den frivilliga flyktinghjälpens effektivisering och inbördes samverkan;

3. att det måtte utrönas, huruvida det kunde befinnas lämpligt och genomförbart att i vissa svenska hamnstäder upprätta upptagningsanstalter eller främlingshärbergen för flyktingar och huruvida i samband därmed kuratorer för flyktinghjälpen borde anställas, samt att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, vartill en dylik prövning kunde leda; samt

4. att föreskrifter för utlänningsnämnden måtte avfattas så att större möjlighet till prövning av de individuella fallen gäves genom vederbörande flyktingars personliga inställelse hos nämnden i och för muntlig kommunikation;

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 201, inom första kammaren av herrar *Ö. Undén* och *K. Schlyter*, samt den andra, nr 292, inom andra kammaren av herr *A. Holmbäck*, vari hemställt, att riksdagen måtte vid beviljandet av det anslag till flyktinghjälp, som av Kungl. Maj:t äskats, uttala sig för en positiv flyktingpolitik i enlighet med i motionerna framställda önskemål;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena, nr 202, inom första kammaren av herrar *E. von Heland* och *W. Egnell* samt den andra, nr 277, inom andra kammaren av herr *O. Wallén*, vari hemställt, att riksdagen ville, med avslag på Kungl. Maj:ts förslag, besluta att där avsedda medel, 500,000 kronor, skulle anslås för utbildning av lämpliga småbrukare till yrkesmän särskilt byggnadsarbetare i anslutning till vad som av verkstadsutredningen avsetts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»I betraktande av de speciella omständigheter, som föreligga, anser utskottet i likhet med departementschefen rimligt, att staten stöder det uppoffrande arbete, som enskilda personer och organisationer utföra på ifrågavarande område. Utskottet tillstyrker därför, att medel ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att användas som bidrag till flyktingars uppehälle i och avresa från Sverige ävensom i de fall, där så kan finnas ändamålsenligt, till beredande av yrkesutbildning åt dem. Utskottet önskar härvid särskilt understryka angelägenheten av att anslaget användning så avväges och utformas, att statens bidrag icke tages till intäkt för inskränkning i den enskilda hjälpverksamheten. Mot det för ändamålet äskade beloppet har utskottet intet att erinra.

Av det anförda framgår, att utskottet icke kan tillstyrka bifall till motionerna I:202 och II:277, i vad dessa yrka avslag å Kungl. Maj:ts förslag. Den i samma motioner väckta frågan om anslag till utbildning av för ändamålet lämpade jordbrukare till yrkesmän synes utskottet beaktansvärd men torde icke vara av beskaffenhet att böra prövas i förevarande sammanhang.

Vad härefter angår motionerna I:172 och 201 samt II:292 och 349 vill utskottet icke bestrida, att skäl kunna anföras för vidtagande av åtgärder i de syften, som motionerna avse. Utskottet är emellertid icke berett att på grundval av föreliggande utredning göra något positivt uttalande i hithörande frågor, på sätt i motionerna yrkats. Ett sådant uttalande synes utskottet icke heller direkt påkallat, då man torde kunna utgå från att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på behovet av en praktisk organisering av flyktinghjälpen och hinder icke lärer föreligga för Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som efter verkställd prövning må kunna finnas ändamålsenliga.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I:o) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar von Helands och Egnells samt herr Walléns motioner (I: 202 och II:277), till Bidrag till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m. å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

II:o) att övriga i ämnet väckta motioner (I:172 och 201 samt II:292 och 349) må anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört.»

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Andrén*, *Nisser*, *Domö*, *Magnusson* i Skövde och *Lundberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

I:o) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:202 och II:277, i vad dessa avsåge anslagsfrågan, till Bidrag till flyktingars uppehälle i och avresa från Sverige å tilläggsstat för budgetåret 1938/39 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

II:o) att motionerna I:202 och II:277, i den mån de icke behandlades under I:o), ävensom motionerna I:172 och 201 samt II:292 och 349 måtte anses besvarade genom vad utskottet i det av reservanterna föreslagna yttrandet anfört;

2) av herrar Nilsson i Fredriksfält, von Heland, Svensson i Grönvik och Hansson i Rubbestad, vilka ansett, att utskottet icke bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avsåge anslaget användning till yrkesutbildning åt flyktingar, samt att utskottets utlåtande förty bort hava följande lydelse:

»I betraktande — — — (= utskottet) — — — från Sverige. Utskottet önskar — — — (= utskottet) — — — hemställa,

I:o) att riksdagen — — — till Bidrag till flyktingars uppehälle i och avresa från Sverige å tilläggsstat — — — 500,000 kronor;

II:o) att övriga — — — ovan anförts.»

Herr Domö: Herr talman! I det föreliggande utlåtandet från statsutskottet behandlas Kungl. Maj:ts förslag, att riksdagen skall bevilja anslag till hjälp åt flyktingar, som mottagits i vårt land. Såväl utskottsmajoriteten som de två grupper av reservanter, som stå för de reservationer, som avgivits i samband med utskottsutlåtandet, äro ense om att hjälp skall lämnas och att det av Kungl. Maj:t ifrågasatta anslaget skall beviljas. Det är endast i fråga om medlens användning och motiveringen för anslaget, som meningarna gå isär.

I den av herr Andrén m. fl. avgivna reservationen beröres flyktingproblemet ömtåliga natur och framhålles nödvändigheten av att i anledning därav försiktighet och återhållsamhet iakttages vid mottagandet av flyktingar. Hur önskligt det än kan vara att av humanitära skäl ge stackars flyktingar en fristad, får man ej förbise, att invandring i större omfattning av flyktingar åstadkommer svårigheter. Därest flyktingarna skola inpassas i vårt produktiva liv, uppstå mycket lätt konflikter med intressen och grupper, som beröras därav. Därför är det ganska naturligt, att förslaget om att medelst statsmedel bereda yrkesutbildning för flyktingar mötes med betänksamhet. Många erinra sig, huru liten del av vår egen ungdom, som kan få yrkesutbildning.

Utän att anlägga denna synpunkt på frågan, så måste man ställa sig kritisk till speciell yrkesutbildning för flyktingarna med statsmedel, bl. a. av den orsaken, att det är svårt att avgöra vad slags yrkesutbildning som bör anordnas. I regel avses ju, att flyktingarna blott en kort tid skola kvarstanna i landet, och vad de i ett annat land skola komma att syssla med är mycket ovisst. Och medför yrkesutbildningen, att flyktingarna komma att kvarstanna i landet, så kunna därigenom uppstå mycket ömtåliga problem. Jag tänker särskilt på, att om flyktingarna drivas in på handelns och hantverkets områden, där arbets- och utkomstmöjligheterna redan äro knappa, så åstadkommes därigenom icke blott irritation utan sannolikt en främlingsfientlig stämning inom stora folklager, vilken kan bliva ganska olycklig även för de härvarande utlänningar, som ej äro flyktingar. Helt visst kunna skäl anföras för yrkesutbildning av flyktingar för att möjliggöra för dessa att fortare än vad eljest skulle kunna bli fallet få arbetsmöjligheter i annat land, varigenom deras vistelse i vårt skulle förkortas. Men mot ett sådant resonemang måste göras den nyss anförda invändningen, att man ej vet flyktingarnas blivande

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

arbetsområden i annat land och därjämte att yrkesutbildning här lätt föranleder kvarstannande. I nuvarande högkonjunktur synes kanske det senare ej vara någon nackdel, om sysselsättningen av flyktingar sker inom områden, där det för närvarande t. o. m. råder brist på arbetskraft. Men vi få ej förbise, att konjunkturerna lätt kunna ändra sig. Vidare måste beaktas det stora problem vi ha att omflytta och yrkesutbilda arbetsfolk från fack och områden inom landet, där arbetslöshet redan råder — t. o. m. permanent — eller hotar att utbryta.

Ett annat förhållande, värt särskild uppmärksamhet, är att den nuvarande flyktingstocken till mycket stor del utgöres av judar. Utan att på något sätt vara avogt stämd mot dessa — jag beklagar mycket den antisemitism, som utbreder sig i Europa, och den agitation, som i denna fråga drives även i vårt land — måste jag framhålla det ömtåliga problem, som nämnda förhållande utgör. Vi äro lyckliga nog att icke ha något judeproblem här i landet, men vi måste akta oss för att få ett sådant.

Jag vill ingalunda förneka, att de europeiska flyktingproblemen gripa oss djupt. Men flyktingproblemen, enkannerligen för judarna, måste ordnas internationellt och främst genom inrättandet av kolonier utanför Europa.

Herr talman! Det är en annan sak i samband med detta utlåtande, som jag icke kan underlåta att beröra, och det är den brist, som vidlåder förevarande proposition i vad det gäller beräkning av medelsbehovet och plan för medlens användning. I propositionen begäres kort och gott ett anslag — för övrigt ganska betydande, då $\frac{1}{2}$ miljon kronor väl får anses vara det — men ingenting säges angående de riktlinjer, efter vilka medlen skola användas eller hur kontroll däröver skall utövas. När det gäller medlens användning för yrkesutbildning framlägges ingen plan, ingenting säges om vilket slags utbildning det är fråga eller omfattningen av densamma. Betänkligheterna mot flyktingutbildning bliva naturligt nog icke mindre genom den brist på upplysning och riktlinjer, som kännetecknar propositionen. Hade det varit en motion, som framlagts i samma knapphändiga skick som den kungl. propositionen rörande flyktinghjälpen, så hade motionen säkerligen betecknats såsom alltför ofullständig för att kunna rätt bedömas och tjäna såsom underlag för riksdagsbeslut.

Tillåt mig, herr talman, en jämförelse, som visar, vad ursprungsbeteckningen kan spela för roll vid behandlingen av en anslagsfråga.

Objekt 1: förevarande proposition och utskottsutlåtande. Det är ju mycket lätt att förutse, i vilken riktning beslutet här kommer att gå.

Objekt 2: motionerna om anslag å 5,000 kr. till kurser för att ge västkustfiskarna nödig färdighet att klara sig i engelska, när de skola avsätta sin fisk i engelska hamnar. Jordbruksutskottet, dit dessa motioner remitterats, vitsordar behovet av undervisning och säger, att denna bör ske genom kurser. Men, säger utskottet vidare, hur dessa kurser närmare böra anordnas har emellertid icke angivits i motionerna. Då det av flera skäl torde vara lämpligt, att denna fråga, däri inbegripet medelsbehovet, närmare utredes, innan anslag för ändamålet beviljas av riksdagen, kan utskottet icke biträda motionerna.

När det gäller 500,000 kronor som i den fråga, i vilken vi nu skola fatta beslut, anses det självklart, att Kungl. Maj:t kan anförtros att utan några direktiv ordna beslutets fullgörande. Borde icke Kungl. Maj:t också lika förtroendefullt kunna anförtros att anordna kurser i engelska för västkustfiskare? I sistnämnda fall torde det nästan vara lättare att finna lämpligt administrativt organ för frågans ombestyrande än när det gäller flyktinghjälpen.

I föreliggande ärende ha även motioner väckts, dels av herr Lindström

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

m. fl., tydligt åsyftande generösare invandringspolitik än den nuvarande. Med hänvisning till vad jag förut sagt därom måste jag anmäla min betänksamhet mot detta. Såvitt jag kan förstå, böra vi i fortsättningen lika väl som hittills iakttaga försiktighet i vår invandringspolitik. Vidare föreligger en motion av herrar Undén och Schlyter, vari anförs en hel del beaktansvärda synpunkter angående det praktiska organiserandet av flyktinghjälpen. För min personliga del sympatiserar jag med tanken på att åstadkomma en bättre organisation i förevarande hänseende, men då frågan kommer upp i samband med eventuell ändring av utlänningslagen, skall jag nu avstå från att yttra mig om de propäer, som äro gjorda i nyssnämnda motion. Motion om ändring av utlänningslagen föreligger ju till behandling i första lagutskottet, och utlåtande däröver kommer väl så småningom på kammarens bord.

Herr talman! Då de två reservationernas hemställan är nästan exakt lika — skillnaden är endast den, att herr von Helands motion behandlas något mera välvilligt i den av herr Andrén m. fl. avgivna reservationen — skall jag, för att undvika dubbla yrkanden från reservationerna, ansluta mig till det yrkande i fråga om hemställan, som göres i den av herr Nilsson i Fredriksfält m. fl. avgivna reservationen. Alltså tillåter jag mig yrka bifall till den hemställan, som göres i den av herrar Nilsson i Fredriksfält, von Heland, Svensson i Grönvik och Hansson i Rubbestad avgivna reservationen. Beträffande motiveringen får jag yrka bifall till den motivering, som innefattas i den av herr Andrén m. fl. avgivna reservationen.

Herr von Heland: Herr talman! I en motion har jag yrkat avslag på framställningen om anslag på 500,000 kronor till flyktingars uppehälle, yrkesutbildning m. m.

Jag förstår mycket väl flyktingarnas svåra läge och den hemska nöd som kan förekomma, och givetvis bör Sverige ej undandraga sig sin andel i hjälparbetet, men det synes mig att ömsintheten icke bör få leda till åtgärder, som för Sveriges del måste skapa hittills okända problem av ödesdiger art. Genom att anslå 1.5 miljoner kronor för att avhjälpa nöden i Spanien visade Sverige för några dagar sedan på ett storartat sätt sin beredvillighet att medverka i det internationella hjälparbetet, och vårt land har även på andra sätt visat stor humanitär hjälpsamhet. Sålunda kan ingen påstå, att vårt land är negativt inställt till fortsatt hjälpaktion i flyktingfrågan, även om vi ej önska öppna landets gränser.

Även socialdemokraternas ledare i denna kammare synes ha fullt klart för sig att denna fråga är delikat. Sålunda skrives härom i Örebro-Kuriren: »Sverige kan icke åta sig någon större andel av flyktingströmmen. Det är sant att vi inte ha något judeproblem, men just därför skulle vi inte behöva skaffa oss ett sådant. Minst av allt torde vår egen gamla judiska befolkning känna sig trakterad av att dess egen krets i alltför hög grad utökas. Det skulle komplicera dess egna problem, som nu te sig som västanfläktar.»

Av propositionen framgår ej, att det finns behov av så stor summa som 500,000 kronor för att kunna ordna flyktingars tillfälliga uppehälle i och avresa från Sverige. Jag hade därför helst velat fasthålla vid mitt avslagsyrkande, men då jag förstår att ingenting vinnes med ett sådant yrkande, yrkar jag bifall till den vid utskottets utlåtande fogade bondeförbandsreservationen.

✓ Vår reservation gäller endast hur anvisade medel skola användas, och vi ha icke kunnat finna det lämpligt, att statsmakterna medverka till yrkesutbildning av flyktingar. Från visst håll framhålles, att flyktingarna efter yrkesutbildning i vårt land skulle bliva mera intresserade av att bege sig till andra

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

länder. Jag är av fullständigt motsatt uppfattning. Därest man går in för att ge utländska element yrkesutbildning, varunder de dels komma att lära sig vårt språk, dels att trivas bland oss, som äro så älskvärt inställda mot utlänningar, kan man vara förvissad om, att dessa utlänningar komma att göra allt för att få stanna i vårt land. Dessutom torde de hundratusentals svenska medborgare, som äro i trängande behov av hjälp, anse det synnerligen orättvist, att främlingar med så stor omsorg omhuldas av statsmakterna.

Utskottet har yttrat sig välvilligt om min motion, i vilken jag uttryckte önskemålet, att statsmakterna i första hand måtte ordna yrkesutbildning för de många småbrukare, som föra en synnerligen bekymmersam tillvaro. Det vore en våldsamt orättvisa mot alla dessa, om statsmakterna mera vårdade sig om de utländska flyktingarna. Enligt jordbruksutredningen ha landets småbrukare fått en mycket besvärligare ställning än till och med lantarbetarna. Småbrukarna i Skaraborgs län med 2—5 hektar jord hade sålunda år 1937 icke större genomsnittsinkomst än 1,100 kr. Småbrukarnas dåliga ställning beror till viss del på rationaliseringen inom skogsdriften och bilarnas utkonkurrerande av körning med hästar. Härigenom ha småbrukarna förlorat tidigare möjligheter till extra förtjänst genom ackordsarbete.

Bondeförbundets andrakammarledare framhöll under remissdebatten, att något måste göras mot den faktiska partiella arbetslöshet, som pressar småbrukarna på ofullständiga jordbruk. Det var med hänsyn till dylika synpunkter som jag ansåg det mera rättvist och nationellt handlat att anslå den halva miljonen för utbildning av lämpliga småbrukare till yrkesmän, särskilt byggnadsarbetare, i anslutning till vad som av verkstadsutredningen avsetts.

Redan har viss reaktion givits till känna mot flyktinghjälpen, och man kan misstänka att reaktionen kan bli än större på landsbygden. Detta därför att landsbygdens folk redan finner sig tillbakasatt, sett ur statlig omvårdnadssynpunkt. Icke nog med att jordbrukarklassen påtvingats betydligt sämre levnadsstandard än andra samhällsgrupper, utan landsbygdens folk möter även andra besvärligheter.

Nu kanske man vill säga, att de saker angående småbrukarnas yrkesutbildning som jag berört inte höra ihop med dagens fråga, utan detta skola vi taga itu med vid ett annat tillfälle. Jag kan inte gå med på ett sådant resonemang. Hjälp åt våra egna behövande först och främst är mitt önskemål, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till bondeförbundsreservationen.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Då herr Domö anmärkt på den kungl. propositionens knapphet — det föreligger inte tillräcklig utredning, sade han, och man anger inte tillräckligt stränga riktlinjer för anslaget användning — vill jag fästa uppmärksamheten på, att man här rör sig på ett område, där förhållandena ganska hastigt växla, där det överhuvud taget är omöjligt att bygga på situationen vid en viss tidpunkt, utan där man måste ha vissa möjligheter att kunna anpassa sig efter olika omständigheter. Detta är utgångspunkten för Kungl. Maj:t. och vi ha, med konstaterande av att vi redan kunnat finna, att flyktingproblemet — behovet av hjälp åt flyktingar — är så pass stort, att statsmakterna borde medverka, ansett det rimligt, att Kungl. Maj:t i detta fall med riksdagens förtroende förvaltar de medel, som ställas till förfogande. Man kan heller inte i det här fallet göra jämförelser med sådana, där man kan planera och ordna för en viss tid. Jag har naturligtvis ingenting emot, att man i ett sådant fall som herr Domö omnämnde — det gällde kurser i engelska för fiskare — också förtroendefullt överlämnade saken åt Kungl. Maj:t, men jag vill påpeka, att det föreligger en viss skillnad. I det ena fallet är det fråga om en mer permanent anord-

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

ning, i det andra fallet är det fråga om att, som vi hoppas, tillfälligtvis göra en anordning i ting, som plötsligt ha kommit över oss.

När herr Domö talar om att man skall iakttaga försiktighet och återhållsamhet i fråga om flyktingar, så föranleder det mig endast att konstatera, att den svenska flyktingpolitiken enligt mitt förmenande är tillräckligt restriktiv, och jag skulle närmast vara benägen att upptaga en erinran, om den gjordes från den motsatta ståndpunkten, som menar att man ofta så starkt tar hänsyn till de mera begränsade intressena, att man kanske inte som sig borde alltid följer humanitetens krav i önskvärd utsträckning. Vi äro emellertid ense om att det är nödvändigt för vårt land att bibehålla en viss restriktivitet i sin utlänningspolitik, och det har också gjort, att man inte med skäl kan säga, att vårt land på något sätt blivit ansträngt eller överansträngt på grund av sitt förhållande till flyktingarna. Man är ju också här ense om att det begärda beloppet bör ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Vad man tvistar om är hur det skall användas.

Man är ense därom, att det skall kunna användas till direkt understöd, liksom också — och det är naturligtvis utmärkt — att det i stor utsträckning skall användas för att förhjälpa flyktingarna att komma till länder, där de kunna tänkas få mera varaktig hemvist. Men man har motsatt sig Kungl. Maj:ts förslag att använda en del av beloppet jämväl för yrkesutbildning av flyktingar. Saken är i så måtto vansklig att diskutera, att det ju är fråga om, vilket omdöme man har om verkningarna av en sådan användning. Det måste ju vara så, att en yrkesutbildad flykting bör ha lättare att finna en anställning, att det alltså bör vara lättare för en yrkesutbildad flykting att komma från Sverige och få anställning i annat land. Det måste alltså ur den synpunkten sägas, att om vi hysa en önskan att efterhand avveckla vårt flyktingengagemang genom att flyktingarna befordras vidare, så ligger det också i vårt intresse att sörja för att dessa flyktingar äro så rustade, att de kunna mottagas på annat håll. Då säger man, att det kan verka i annan riktning. Det kan verka så, att när flyktingarna bli yrkesutbildade, kunna de lättare vinna anställning här i landet, och då vilja de inte ge sig i väg. Ingenting kan naturligtvis sägas om, huruvida den synpunkten kommer att överväga i det ena eller andra fallet. Men jag skulle beträffande yrkesutbildningen också vilja säga, att om det vore så, att flyktingarna skulle stanna kvar i landet, så måste det ju ur vår synpunkt vara ett intresse att vi inte få en massa, som inte vet vart den skall ta vägen utan går här och lever på understöd, som kallas fattigvård eller något annat. I den mån man räknar med att flyktingarna under längre tid skola vistas här i landet, är det ett önskemål, att de inpassas i arbetsapparaten. Och erfordras en yrkesutbildning för att detta skall kunna ske, så är det bara bra att den givits. Hos de i yrkena intresserade kommer alltid att finnas en tillräcklig vaksamhet, som utgör den starkaste kontrollen på att man inte i onödan släpper fram främlingar, som fått yrkesutbildning, att konkurrera med den inhemska arbetskraften. Ur min synpunkt talar alltså mycket för att man skall kunna få använda dessa medel också för att befordra yrkesutbildningen.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att enskilda ha gjort oerhört mycket på detta område, innan staten överhuvud trätt till, och när jag vet, att de kommittéer, som syssla med flyktingarna här i landet, även planera yrkesutbildning, kan jag inte förstå, varför Kungl. Maj:t skall bindas på det sättet, att vi skola nödgas säga till dessa kommittéer: Ja, ni kunna få pengar, om ni dela ut dem som understöd och om ni kunna få flyktingarna att resa, men ni kunna absolut inte få pengar, om ni planera att på något nyttigt sätt sysselsätta dessa människor, medan de äro i Sverige. Jag tycker, att detta är en

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

rätt orimlig ståndpunkt. Jag förstår den ganska litet, när den kommer från bondeförbundshåll, där man ju har en praktisk erfarenhet av flyktingars sys-selsättning i jordbruket. Det visar sig ju, när man granskar de uppgifter vi ha om flyktingarnas vistelse här i landet, att det är ett ganska stort antal vad jag skulle vilja kalla »genomgångsflyktingar», som under sin vistelse här ha tagits upp i jordbruket och där fått en praktisk utbildning för att sedan fara vidare. Det har aldrig visat sig någon svårighet. Dessa, som ha kommit hit under förutsättning att vistas här en viss tid och få utbildning i jordbruket, ha mycket lojalt givit sig av inom den tid, som varit bestämd. De svårigheter, som yppat sig, ha legat däri, att de jordbrukare, som haft tillgång till denna arbetskraft, ha varit ganska ovilliga att släppa den ifrån sig. Men där har man sett ett direkt exempel på hur det kunnat ordnas så, att de förnuftigt sysselsatts under en viss tid här, och de ha haft bättre förutsättningar att slå sig fram, när de åter lämnat vårt land.

Jag har, som sagt, mycket svårt att förstå, att man på denna punkt reser ett sådant motstånd. Det kan väl endast vara nyttigt, att det finnes en möjlighet för Kungl. Maj:t att i ett sådant fall, där problemen inte äro så lätta att ta på, kunna lämpa på det förnuftigaste sättet. Jag vet ej, hur stark oppositionen är, men jag förstår inte, att det kan ligga i någons intresse att här driva det till gemensam votering. Det måste det bli, såvitt jag kan bedöma, därest kamrarna stanna i olika beslut. Åt motiveringen kan väl inte mycket göras. Jag utgår ifrån att andra kammaren biträder utskottets motivering. Jag hoppas, att även första kammaren gör det. Men situationen kan ju också bli den, att motiveringen helt enkelt bortfaller genom olika beslut. Då ha vi en tvist om, huruvida i formuleringen av beslutet ordet »yrkesutbildning» skall komma med eller inte. Anse herrarna, att den saken är så viktig, att vi kanske till slut skola avgöra den med gemensam votering? Kan man ge Kungl. Maj:t förtroendet att förvalta denna halva miljon för flyktinghjälp, när det gäller understöd, så borde man också kunna ge Kungl. Maj:t förtroendet att på ett förnuftigt sätt handha beloppet, när det gäller yrkesutbildning.

Herr Undén: Herr talman! I en motion som jag har väckt i denna fråga har jag anfört några fakta rörande flyktingproblemet, och jag skall tillåta mig att här återge några av dessa sifferuppgifter. Totala antalet flyktingar i Sverige beräknades av socialstyrelsen omkring den 1 november 1938 vara 2,000 personer, kanske något färre, kanske något flera. Under tiden därefter och till den 10 januari i år, alltså efter novemberpogromerna i Tyskland, steg detta antal till omkring 3,100. Det är alltså denna siffra som har framkallat så mycken diskussion och så stor ovilja på vissa håll. En sådan siffra är ingenting som under normala tider är ägnat att väcka någon som helst uppmärksamhet. Utlänningsbeståndet i vårt land har ofta inom en kort tidsperiod växlat på 5,000 å 6,000 personer. Så skedde till exempel under åren 1920—1930.

Ett utslag av det känslotänkande som kan råda i denna fråga vill jag anföra. I pressen har refererats en högst allvarlig diskussion inom en kvinnlig läkareförening här i landet, där man tagit upp till behandling frågan huruvida man till äventyrs skulle kunna förorda inresetillstånd för en eller kanske det var två kvinnliga läkare, som önskade ta plats som sjuksköterskor i Sverige. Samtidigt vet man att det är en sådan brist på sjuksköterskor i vårt land att en hel del för länge sedan pensionerade sköterskor få återuppta sin verksamhet, och att det är synnerligen vanskligt att erhålla privatsjuksköterskor i enskilda hem.

Hela antalet utlänningar i Sverige utgjorde enligt den sista siffra som är

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)
tillgänglig, nämligen för 1930, 16,500 personer. Samtidigt hade precis tio gånger så många svenska medborgare sitt uppehälle och sin utkomst i främmande land. Man kan alltså säga, att den gästfrihet vi ha visat utlandet är en tiondedel av den gästfrihet som vi åtnjuta från utlandets sida. Om man utgår från den i och för sig felaktiga föreställningen, att varje främmande medborgare som kommer hit berövar en svensk medborgare ett arbetstillfälle, så måste slutsatsen bli att vi få tio gånger så många arbetstillfällen i främmande land som vi själva bereda åt främlingar.

Flyktingproblemet är som bekant i många avseenden synnerligen komplicerat. Men det är inte något nytt problem. Även om man bara håller sig till de senaste århundradena, finner man hur gång på gång flyktingströmmar vället fram över länderna på grund av religiöst, politiskt eller socialt förtryck i olika länder. Man kan också beteckna vissa av de emigrationsrörelser som ägde rum i slutet på 1800-talet som verkliga flyktingrörelser. Från 1880 till 1910 anses två miljoner judar ha lämnat Ryssland och begivt sig till Förenta staterna och England på grund av de olidliga förhållandena i Ryssland. Men det är möjligt att de folkvandringar som satts i scen efter världskriget varit större till omfattningen och koncentrerade till en kortare tidrymd än tidigare.

Vi ha i vårt land, såsom framgår av nyss anförda siffror, endast i ringa mån haft kännning av dessa. När nu i något ökad grad flyktingfrågan aktualiserats hos oss, kan det vara nyttigt att vi, för att inte förlora rätta perspektivet på problemet, göra klart för oss vad som skett i andra länder under de senaste decennierna i fråga om flyktingar och flyktinghjälp.

Det land som varit kanske mest hemsökt av flyktingproblemets svårigheter torde vara Grekland. Efter nederlaget i kriget mot Turkiet 1922 drevs hela den grekiska befolkningen i Mindre Asien över till Grekland. Så småningom skedde en överenskommelse om tvångsutbyte mellan Grekland och Turkiet. Denna företogs under bistånd av doktor Nansen och med finansiell och organisatorisk hjälp från Amerika och England, organisatorisk jämväl från Nationernas förbund. Det beräknades att Grekland sammanlagt fick ta emot och bereda plats och arbetsutrymme för 1,300,000 flyktingar av grekisk härkomst, medan samtidigt 370,000 turkar lämnade Grekland. Den grekiska regeringen ställde från början stora jordområden till flyktingarnas förfogande. Sålunda placerades 170,000 familjer i jordbruk, motsvarande 650,000 personer. De övriga fingo sin utkomst i hantverk, industri och handel. Genom den internationella lånehjälpen kunde de erhålla den nödvändigaste utrustningen för att komma i gång i ett yrke, och enligt trovärdiga vittnesbörd har Grekland gått väl i land med denna enorma flyktingtillströmning. På de mest skilda områden av näringslivet framtvangs en intensifiering av produktionen. Yrkesskickliga hantverkare och företagsamma affärsmän som funnits bland flyktingarna i stort antal bidrogo i hög grad till det uppsving som inträdde på många områden av Greklands ekonomiska liv.

Ett annat land som har fått en stark kännning av flyktingproblemet är Bulgarien. Redan efter Balkankriget, som föregingo världskriget, mottogs c:a en kvarts miljon flyktingar i detta lilla land, och mellan 1913 och 1925 mottogs ytterligare 220,000. Även det bulgariska flyktingproblemet löstes med hjälp av Nationernas förbund, som ordnade ett internationellt lån och övertog de organisatoriska uppgifterna. Över 31,000 familjer, motsvarande 125,000 personer, erhöles små jordbruk, men i övrigt placerades flyktingarna mest i hantverk och i någon mån i industrien. Det bulgariska flyktingproblemet kan nu betraktas som löst, och flyktingarna utgöra en integrerande del av befolkningen.

Tjeckoslovakien fick motta ett stort antal ryska flyktingar, under de senare

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

ären även tyskar och österrikare. Av dessa lämnade österrikarna mycket snart landet och fortsatte till Ryssland eller Spanien eller återvände till Österrike. Den tjeckoslovakiska statens verksamhet för de ryska flyktingarna hör till de mest storstilade aktioner som förekommit i flyktingpolitiken. Den grundläggande tanken i den tjeckoslovakiska flyktingplanen var att flyktingarna skulle tränas till fackutbildade och väl kvalificerade yrkesmän, som en gång skulle bli i stånd att, då de återvände till sina hemland, lägga ner ett värdefullt arbete på dess återuppbyggande. Huvudvikten lades på utbildning av ungdomen. För detta ändamål underhöll den tjeckoslovakiska staten 150 professorer och högt kvalificerade lärare av rysk börd, huvudsakligen sannolikt själva flyktingar, som kunde överta en väsentlig del av undervisningen av sina landsmän. De ryska professorerna och studenterna hade tillträde till det tjeckiska universitetet i Prag och till tjeckiska fackhögskolor. Men dessutom grundade den tjeckoslovakiska staten speciella läroanstalter av de mest skilda slag enbart för flyktingarna. En rysk juridisk fakultet grundades 1922 i Prag, en lantbruksskola för 300 elever, uteslutande flyktingar, upprättades, vidare en läroanstalt för Kooperation och lantbruk för 200 elever, en teknologisk läroanstalt, en handelshögskola, en mekanisk yrkesskola m. m. År 1924 funnos 4,700 ryska och 1,400 ukrainska studenter, av vilka alla som behövde det erhöles underhåll helt eller delvis på tjeckoslovakiska statens bekostnad. Huvuddelen av studenterna utbildades för tekniska yrken. Av 2,400 studenter som avslutade sina kurser 1927 voro 400 agronomer, 140 utbildade i skogshögskola, bortåt 500 teknologer, men också 300 medicinare och ett 20-tal veterinärer. Vidare underhölles två ryska och ett ukrainskt gymnasium. Antalet ryska flyktingar i Tjeckoslovakien beräknades 1930 uppgå till 15,000 och 1937 till 9,000. Många av dem som där erhöles sin utbildning ha sedermera begivit sig till andra länder för att söka sin utkomst. De ha självfallet haft lättare att komma in i andra länder tack vare sin yrkesutbildning.

Jag skall inte fortsätta med att redogöra för flyktingfrågans läge i olika länder. Jag vill endast omnämna de hundratusentals armeniska flyktingar som drevos från land till land, och av vilka en stor del genom Nansenbyråns ingripande hamnade i Syrien, och en annan del, cirka 10,000 människor, i Erivan i Sydryssland.

De tyska flyktingarna beräknades tidigt förra året till omkring 115,000, av vilka 100,000 ansågos ha fått uppehållstillstånd i olika länder i och utom Europa. Nu äro givetvis de tyska flyktingarna långt flera. Cirka 100,000 ryssar som efter kriget levde i Konstantinopel och trakten däromkring ha fördelats på olika länder i Europa. Frankrike, som visat en storstilad gästfrihet mot flyktingar från Tyskland, Italien och Ryssland och alla möjliga länder, har i dessa dagar fått motta hundratusentals spanska flyktingar.

Inför de siffror som jag här har nämnt får ju det problem vi nu stå inför i Sverige mycket blygsamma proportioner. Vi ha aldrig haft att göra med någon flyktingström, utan blott med enstaka flyktingar eller smärre grupper. Svenska staten har hittills haft mycket obetydliga bekymmer för flyktingarna. De som behövt hjälp ha i allmänhet fått sådan genom frivilliga hjälporganisationer, i främsta rummet Landsorganisationens flyktingkommitté, de mosaiska församlingarna, vidare kommittén för landsflyktiga intellektuella, som dels genom frivilliga insamlingar, dels med hjälp av lotterimedel kunnat underhålla bland annat en grupp vetenskapsmän i Sverige. En del flyktingar ha ju lyckats medföra tillräcklig egendom för att klara sig själva. Att Sverige utan större svårighet kan absorbera några tusental flyktingar visar en ganska färsk erfarenhet. Under 1918—20 inkommo till Sverige cirka 3,000 finska och ryska flyktingar, som stannade i landet och här fingo sin utkomst,

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

utan att det fördes något som helst rabalder om den saken. Nu när vi fått in några tusen tyska flyktingar har det plötsligt blivit en uppståndelse, som om hela vår framtid hängde på att vi hädanefter stängde landet för alla utlänningar.

Det kan vara av intresse att söka urskilja de olika motiv som ligga till grund för denna uppjagade stämning i vissa kretsar. Först har man att räkna med en nationalekonomisk föreställning av mycket primitiv art. Det antages att varje hitkommande flykting skall ta brödet ur munnen på en svensk medborgare och därigenom vara en börda för landet. Denna uppfattning står i sällsam motsättning till den numera vanliga åsikten i befolkningsfrågan, nämligen att vi hotas av en folkminskning, som även i ekonomiskt avseende kommer att bli ödesdiger för vårt folk. Om det vore så att varje ny flykting som får arbete tar levebrödet från en svensk, hur skall man då förklara att det lilla Grekland, med en befolkning lägre än Sveriges, kunnat ta emot en miljon flyktingar på några få år, eller att Bulgarien kunnat ta emot en kvarts miljon? Föreställningen att vid en given tidpunkt det endast finns ett begränsat antal arbetstillfällen, som inte kunna ökas, hör till de vanföreställningar som eljest äro alldeles övergivna. Det är klart att det momentant kan uppstå svårigheter på ett visst arbetsfält, särskilt där det finns ett relativt begränsat antal yrkesutövare eller eljest särskilda förhållanden göra läget speciellt svårt, men i längden kan inte den aritmetiken brukas, att varje nyinflyttad tar bort ett arbetstillfälle för en svensk medborgare. Hitkomna utlänningar kunna tvärtom ofta bidra att skapa nya arbetstillfällen. För övrigt är det ju en vanlig uppfattning, även hos dem som varna för en generösare främlingspolitik, att vi dock finansiellt böra bidra till flyktinghjälpen. Men om nu denna hjälp i en del fall ges till exempel på samma sätt som ofta praktiseras i fråga om arbetslösa, nämligen genom att särskilda arbeten anordnas för anslaget, borde inte ens de som hysa vanföreställningen om arbetstillfällenas fixa antal ha något att invända. Jag skall nämna ett litet exempel för att visa vad jag menar. Under några år har kommittén för intellektuella landsflyktiga med hjälp av lotterimedel kunnat bereda plats åt ett dussintal vetenskapsmän genom att ställa medel till förfogande för en del vetenskapliga institutioner och laboratorier, där flyktingarna fått sysselsättning. Vederbörande institutioner ha alltså fått denna extra hjälp av medel som annars inte skulle ha utgått. De hade inte under några förhållanden kunnat anställa några svenskar, men de ha kunnat anställa dessa flyktingar tack vare att bidrag lämnats dem ur flyktinganslaget, och därigenom ha de fått ett uppskattat tillskott till sina arbetsresurser. Om vi nu alltså ställde litet mer pengar till förfogande för liknande ändamål, skulle sannolikt ytterligare en del intellektuella flyktingar kunna anställas, både i mera krävande och i mera anspråkslösa sysslor, utan att någon enda svensk kunde påstå att han berövats något enda arbetstillfälle.

Vad angår de läkare som spökat så mycket i agitationen, är det mig veterligen ingen som föreslagit att de skulle sättas på de statliga eller kommunala sjukhusen eller andra befattningar som våra yngre läkare gå och vänta på. Vad som har ifrågasatts är att de skulle få utöva privatpraktik, något som står öppet för alla de yngre läkarna men som de i allmänhet inte anse sig kunna reflektera på, därför att det ger en mycket otrygg utkomst. För min del anser jag, att de yngre läkarnas förhållanden äro mycket besvärliga, och jag väckte förra året en motion om utredning rörande en förbättring i deras villkor. Men den farhåga som spritt sig i deras krets med anledning av det framkastade förslaget om inresetillstånd för några utländska flyktingar tycker jag är helt och hållet obefogat. Särskilt om några specialister skulle komma hit

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

såsom ifrågasatts, kan det inte antagas att de skulle ta patienter från dessa svårt ställda yngre läkare, som överhuvud taget inte driva någon privatpraktik och i varje fall ingen specialistpraktik. Skulle de ta några patienter från svenska läkare, skulle det alltså vara från de vanligen mycket välsituerade specialisterna, och i annat fall skulle vi få specialläkare på orter där sådana inte funnits förut, vilket skulle bli en tillgång för sjuka svenska medborgare.

Jag har i min motion framhållit att flyktinghjälpen bör få en så positiv och uppbyggande karaktär som möjligt. Arbetslöshetspolitiken under de senare åren har bedrivits så, att man försökt ge de arbetslösa tillfälle till nyttigt arbete och bereda dem en hygglig utkomst eller i förekommande fall särskild yrkesutbildning, och vi ha funnit en sådan politik på längre sikt och ur alla synpunkter mest rationell, även om den för stunden kanske kostat landet något mer än en nödortfölg kontanthjälp. På samma sätt bör enligt min mening förfaras i fråga om flyktingar som vi äro beredda att bistå. De böra få den skolning som erfordras för att de i sinom tid skola kunna göra nytta för sig.

Statsministern antydde att det redan förekommit särskild yrkesutbildning för flyktingar här i landet. Jag vill nämna som exempel därpå att ett par hundra judiska ynglingar ha fått utbildning i lantbruk på gårdar i Skåne. De ha vistats här ett och ett halft år och gått igenom denna utbildning, och enligt vad jag erfarit ha alla dessa utom en lämnat landet och fått plats i främmande land. Det har också, enligt vad jag hört, planerats eller redan grundats en mekanisk yrkesskola i Stockholm för flyktingar. Vidare har det vidtagits åtgärder för utbildning av hembiträden.

Reservanterna framhålla i sin reservation att staten inte bör ge yrkesutbildning åt flyktingar. Jag har under årens lopp hört många invändningar mot statens inblandning på olika områden, men aldrig förr har jag hört att det varit främmande för statens verksamhet att ingripa då det gällt utbildning och undervisning. För att inte flyktingarna antingen skola gå sysslolösa och demoraliseras eller oförberett släppas in på arbetsfält där momentana svårigheter kunna förväntas, bör enligt min mening ingående undersökas vad de kunna lämpa sig för, och vilken yrkesutbildning som kan vara erforderlig för att de skola komma in på lämpliga arbetsfält. Det är, som sagt, önskvärdheten och nyttan av ett sådant praktiskt-organisatoriskt arbete som jag i min motion fäst uppmärksamheten på. Jag förstår att statsutskottet yttrar sig med en viss försiktighet i frågan, eftersom den inte varit föremål för särskild utredning, men jag har för min del fullt förtroende för regeringens villighet att rationellt planera användningen av de medel som riksdagen kommer att bevilja, naturligtvis i samarbete med redan existerande frivilliga organisationer.

Det är emellertid klart att de nationalekonomiska motiven för vad man kan kalla flyktingsskräcken här i landet icke äro de enda. Det finns också en allmän främlingsovilja och en utpräglad antisemitism, som har spritt sig som en farsot från kontinenten. På detta område lönar det sig knappast att argumentera. Man har att göra med känslor som inte påverkas av förnufts-skäl. Den onyanserade oviljan mot främlingar i allmänhet på grund av deras utseende eller språk eller deras olikhet i övrigt från omgivningen är ett utslag av primitiv naivitet och bristande kännedom om främmande folk och främmande länder. Vad särskilt judarna beträffar ha de nu i en rad europeiska länder kommit i ett sämre läge än under tidigare århundraden, då judarna allmänt i de civiliserade länderna voro hänvisade att leva i städerna och där stundom i vissa ghettokvarter, hålla sig till vissa yrken etc. Den nuvarande antisemitismen, sådan den praktiseras i Tyskland med all den vetenskapliga grundlighet som är tyskarna egen, vilar på en del kvasivetenskapliga rasläror, som

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)
vederhäftiga vetenskapsmän i de fria kulturländerna stå helt främmande för. Försöken att vetenskapligt motivera de antisemitiska instinkterna äro naturligtvis efterhandskonstruktioner och utslag av en önskan att ge skenbart förnuftiga skäl åt oförnuftiga instinkter och känslor. Hur långt denna dårskap kan drivas veta vi här i Sverige genom de många efterforskningar som ha anställts efter svenska förfäder åt personer i Tyskland. Att ha en högt begåvad och förnämt utrustad jude bland sina förfäder är ett hinder för en sådan persons framtid av mångfaldigt värre art än om hans förfäder varit brottslingar och alkoholister. Jag har här i min hand ett tyskt Ahnen-Pass, avsett att styrka en persons egenskap av »ariskt» fullblod. Det upptar 62 kolumner för innehavarens förfäder. Först om dessa 62 tomrum äro fyllda med namnen på bevisligen »ariska» förfäder, är han en fullvärdig medlem av den kräsna »ariska» folkgemenskapen. Jag vet väl att sådana extrema yttringar av antisemitism behandlas med ett generat löje av dem här i Sverige som äro antisemiter i mera förtäckt form. Men det finns en rak förbindelse mellan deras uppfattning och den dårskap jag nyss nämnde. Många svenskar förklara sig föralldel själva helt fria från antisemitism, men frukta att denna sjuka skall få insteg hos andra och sprida sig, med alla konsekvenser detta kan medföra, om några tusen judar inkomma i landet. För min del tror jag att just denna fruktan för den kommande antisemitismen är den faktor som lättast bereder väg för den antisemitiska rörelsen. Det är en mycket aktuell vädjan som skickats ut av Sveriges biskopar med ärkebiskopen i spetsen, där det heter: »Envar av oss måste vara på sin vakt att han icke smittas av rashatets epidemi och förråder det kristna budet om kärlek till varje lidande nästa.» Det svenska folket har inte genomgått världskriget och de fysiska och psykiska påfrestningar som de besegrade folken varit utsatta för. Vi borde därför icke vara mottagliga för de grumliga idéer och de exalterade känslöstämningar eller den fanatism som varit så smittosam på andra håll. Vår plikt är att slå vakt om mänsklighet, förnuft och god vilja och att upprätthålla denna vakt-hållning även i vår flyktingpolitik.

Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

I herr Undéns yttrande instämde herrar *Schlyter, Lindström, Wagnsson, Oscar Olsson, Oscar Gottfrid Karlsson, Ohlin, Branting, Sjödahl, Johan Nilsson* i Malmö, *Linder, Nils Andersson, Asplund, Karl August Johanson* och *Lindhagen*.

Herr Pauli: Herr talman! Efter de klarläggande anföranden, som ha hållits av hans excellens statsministern och nu senast av universitetskansler Undén, har ju uppgiften för den, som här har att hävda statsutskottets ståndpunkt, blivit i hög grad underlättad. Den utmärkta uppläggning av flyktingproblemet och de bakom »flyktingskräcken» liggande motiven, som herr Undén nyss gjorde, äro synnerligen tacknämliga i denna situation. Man frågar sig nämligen, hur det kan komma sig, att vissa medlemmar av statsutskottet och riksdagen komma och säga, att de visserligen äro med på att bevilja detta belopp, men att de likväl måste reservera sig på vissa punkter. När man ser efter, vad det är för punkter reservationerna gälla, upptäcker man, att de i denna fråga, liksom när det gällde hjälpen till de spanska nödlidande, röra rena småsaker och bidetaljer, och att de i själva verket icke kunna anses vara någonting annat än ett maskerande av den allmänna motvilja man känner mot att biträda själva huvudförslaget. Vi ha t. ex. hört, hur herr von Heland utvecklade skälen till att han egentligen inte velat vara med om detta anslag för hjälp åt flyktingar från statens sida — han har ju också motionerat om avslag —

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

men av någon anledning, tydligen av övervägande taktisk natur, drar han undan detta yrkande och förenar sig med ett yrkande, som har framställts inom utskottet och som endast riktar sig mot en detalj i direktiven för användningen av anslaget, nämligen till yrkesutbildning i vissa fall. Jag kan inte underlåta att konstatera, att den behandling, som man från reservanternas sida underkastat denna sak, vittnar dels om en tydlig småaktighet vid bedömandet av dessa frågor, dels om det något primitiva betraktelsesätt i fråga om främlingar över huvud, som den föregående ärade talaren så effektivt belyste.

Statsministern och herr Undén ha redan klargjort, varför anklagelserna mot förslaget om yrkesutbildning äro fullkomligt obefogade. Här föreligger icke någon som helst risk. Det är tvärtom så, att det ofta kan finnas ändamålsenligt att ge en sådan hjälp till dugliggörande av flyktingar, som någon tid stanna här i landet och sedan ge sig i väg. Det har påvisats, att även ett sådant material som judiska ungdomar, om vilka man ofta har den uppfattningen, att de icke alls duga till manuellt arbete, kunnat tillgodogöra sig utbildning i jordbruk och haft nytta därav på annat håll, sedan de farit vidare. Man kan också i detta sammanhang påminna om den judiska koloniseringen i Palestina, där detta folk visat en alldeles förvånande effektivitet i fråga om jordbruk, särskilt apelsinodling o. d. Att de i allmänhet skulle vara oemottagliga för detta slags utbildning och ur stånd till sådant arbete, är alltså ett ogrundat påstående.

Det som närmast sticker fram är fruktan för att flyktingarna, om man hjälper till att ge dem en viss yrkesutbildning, komma att stanna kvar. Herr von Heland anlade t. o. m. den för vår nation smickrande synpunkten, att om man yrkesutbildar dem, så låter man dem uppehålla sig en längre tid i en miljö av svenskar, vilka som bekant äro ett så utomordentligt älskvärt folk, i synnerhet mot utlänningar. Ja, det finnes ju medlemmar av vårt folk, inom alla samhällsklasser, vilkas själva familjenamn vittna om att de härstamma från utlänningar, som en gång känt sig så tilltalade av den svenska miljön, att de stannat kvar. Men jag tycker inte, att detta åberopande av den svenska älskvardheten mot utlänningar bör komma från det håll, där man helst ser, att varje statshjälp till dem bör förbjudas. Jag tror inte heller, att faran är så stor. Statsministern har framhållit, att den politik, som förts av invandringsmyndigheterna i flyktingfrågan, är restriktiv, och man kan t. o. m. ibland få höra övertygade högermän uttryckligen komplimentera regeringen för dess restriktiva politik i denna fråga. Vi behöva alltså icke hysa några större farhågor för en överdriven generositet som skulle kunna bygga på någon tradition i den redan förda flyktingpolitiken. Berättigade invändningar skulle snarast, såsom statsministern själv medgav, kunna komma från det andra hållet.

Man blir verkligen ganska betänksam, när man ser utslag av en panikartad främlingsskräck framträda, inte bara här i riksdagen, utan också på olika håll ute i landet. Vi ha för några dagar sedan fått uppleva, att majoriteten av Uppsala studentkår icke blott uttalade sig mot varje åtgärd, som skulle kunna i minsta mån skärpa konkurrensen om deras framtidsbanor, utan t. o. m. tog sig för att stryka en oskyldig passus i det framlagda resolutionsförslaget, där det stod någonting om att det är naturligt, att Sverige tar på sig sin andel av den internationella hjälpen åt flyktingarna. Det är ju glädjande att höra från reservanternas sida, att de icke dela den uppfattning, som sålunda kom till uttryck bland studenterna i Uppsala. Men man kunde ha skäl att önska, att de icke nöjde sig med en sådan platonisk sats, utan också i handling visade, att de vilja, att Sverige skall efter bästa förmåga deltaga i hjälpaktionen.

Jag fäste mig vid en liten poäng i herr Domös anförande. Han talade om att det inte finns någon överensstämmelse mellan å ena sidan det förhållandet,

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

att regeringen begär ett anslag på en halv miljon kronor till hjälp åt flyktingar utan att framlägga någon noggrann utredning eller planläggning av pengarnas användande, och å andra sidan det förhållandet, att då man i en motion begär några tusen kronor till kurser i engelska för bohuslänska fiskare, svaras det, att saken behöver närmare utredas och planläggas. Härefter ligger i själva verket ingenting orimligt. Det är inte endast anslaget storlek, som är avgörande för om behovet närmare måste utredas och användandet planeras. Den saken kan bero även på andra omständigheter. Jag har mig t. ex. bekant just beträffande undervisningen i engelska bland fiskarbefolkningen i Bohuslän, att en sådan undervisning sedan några år anordnats i vissa fortsättningskolor i landskapet. Denna undervisningsverksamhet är alltså någonting, som redan existerar och försiggår enligt en bestämd plan. När man nu på lösa boliner framkastar ett förslag om nya kurser, så är det väl inte underligt, om riksdagen begär, att dessa på något sätt samordnas med den undervisning av samma slag, som redan finnes. Det av herr Domö berörda förslaget om undervisning i engelska var således ett dåligt utrett och föga övertänkt förslag, som väl förtjänade den behandling det fick. När det gäller det anslag, som här begäres till flyktinghjälpen, ligger saken, såsom här tydligt utvecklats, på ett helt annat sätt. Härvidlag måste man handla från fall till fall. Någon systematiserad plan har därför näppeligen kunnat framläggas. Vi ha inte den minsta anledning att vägra regeringen den begärda fullmakten att i enlighet med de i propositionen angivna direktiven få lämna erforderligt stöd åt den hjälpverksamhet bland flyktingar, som redan utövas i vårt land.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, vilket också innebär avslag på de till betänkandet fogade reservationerna.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort särskilt efter de anföranden, som hållits av hans excellens statsministern och herr Undén, men jag vill med några ord motivera min anslutning till statsutskottets förslag.

Om jag ur mina synpunkter skulle göra någon erinran mot statsutskottets utlåtande, skulle det vara den, att det förefaller mig, som om även statsutskottets majoritet givit uttryck åt en onödig snävhet gentemot det berättigade i att ge understöd åt de flyktingar, som verkligen behöva ett sådant understöd. De ekonomiska förhållandena i vårt land äro för närvarande så goda, och vi ha så många och förpliktande humanitära och kulturella föregående, att vi icke endast ha råd utan enligt mitt förmenande även skyldighet att föra en verkligt human och liberal flyktingpolitik. Vi skulle säkert ingenting förlora på att den blev litet mindre restriktiv än den hittills har varit. Den flyktingpolitik, som här förts, har, såsom hans excellens statsministern framhållit, varit verkligt restriktiv. Det finns också tillräckligt många krafter, som driva på i sådan riktning, att det restriktiva ständigt skall komma att göra sig gällande. Inom de olika yrkesgrupperna är man, såsom hans excellens även framhöll, så angelägen om att förhindra ett onödigt intrång på vederbörande arbetsområden, att vi knappast någonsin behöva befara, att icke mycket starka krafter komma att hålla tillbaka, när det gäller att ge vår flyktingpolitik den mera humana inriktning, som jag gärna ville, att den skulle få.

Nu har man sagt, att här råder fullständig enighet om att riksdagen bör bevilja den summa, som har begärts, och så förhåller det sig ju också formellt. Men vi hörde nyss herr von Heland uttala, att han helst hade velat yrka avslag på den kungl. propositionen. Han har motionerat om avslag på den, men i utskottet har han yrkat bifall. Jag förmodar, att herr von Heland

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

även i detta fall följt den metod, som han tidigare har inaugurerat i kammaren: han ändrar sitt votum, men han ändrar inte sin uppfattning. Man hyser tydligen i vissa kretsar en önskan att icke vara med på det föreliggande förslaget. Man går med på det vid omröstningen, men helst, det sade herr von Heland uttryckligen, vill man icke vara med på att ge den hjälp, som regeringen här begärt medel till. Det föreligger sålunda faktiskt icke en övertygad enhällighet om förslaget.

I fråga om den punkt, som föranlett den livligaste diskussionen i kammaren i dag, nämligen om regeringen skall ha möjlighet att använda en del av medlen även för en viss form av yrkesutbildning, vill jag endast säga, att det förefaller mig, som om hans excellens statsministern på ett så fullkomligt bindande sätt har bevisat ohållbarheten i det resonemang, som på den punkten har förts av herrar Domö och von Heland, att det icke kan vara nödvändigt att upprepa eller ytterligare understryka, hur betydelselösa invändningarna i det avseendet i själva verket äro.

Till hans excellens statsministern vill jag slutligen endast säga, att om det är så, att det parlamentariska underlaget för regeringen på denna punkt vacklar i denna kammare, tror jag mig kunna utlova tillräckligt mycket hjälptrupper för att en gemensam votering skall kunna undvikas om den föreliggande frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Häri instämde herrar *Gärde, Elof Andersson, Elon Andersson, Bäckström, Knut Petersson, Björck* och *Näslund*.

Herr Andrén: Herr talman, mina herrar! Vi äro naturligtvis allesammans i denna kammare — jag undantar inte ens herr von Heland — besjälade av ett humanitärt intresse och humanitärt nit i denna fråga. Jag tror därför icke det är nödvändigt att deklamera och deklarerera om den saken. Jag begärde ordet närmast med anledning av vissa uttalanden, som fälldes av hans excellens statsministern.

Hans excellens statsministern svarade på herr Domös vädjan att föra en försiktig och återhållsam flyktingpolitik, att den politik, som fördes, redan var tillräckligt restriktiv, och han tillade i detta sammanhang, att vår flyktingpolitik kanske icke alltid fyllt humanitetens krav i önskvärd utsträckning. Jag skall bortse från det egendomliga förhållandet, att hans excellens statsministern på detta sätt via riksdagstrycket korresponderar med sin egen broder. Om hans excellens statsministern nu avser att inaugurerera en ny flyktingpolitik, skulle jag emellertid vilja göra den reflexionen, att jag för min del misstänker, att det svenska folkets majoritet snarare står bakom den politik, som förts av chefen för socialstyrelsen, än den, som i så fall skulle inaugureras av chefen för regeringen.

Hans excellens statsministern sökte också bemöta de anmärkningar herr Domö riktade mot den mycket egendomliga ofullständighet, som präglar den proposition, som ligger till grund för utskottets utlåtande. Hans excellens statsministern förklarade, att förhållandena på ifrågavarande område växla så snabbt, att det skulle vara onödigt och olämpligt att binda sig genom någon mera utförlig framställning. Det enda spörsmål, om vilket det stått strid i diskussionen här, är i själva verket frågan om yrkesutbildningen. Denna ha vi erfarenhet av sedan år 1933; så länge har nämligen yrkesutbildning för flyktingar pågått här i landet. Är det någon punkt, där propositionen hade kunnat vara något mera utförlig, är det således just på denna.

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

I förbigående vill jag påpeka, att hans excellens statsministern framhöll, att yrkesutbildningen var så lyckad, därför att den var en bra metod att bli av med flyktingarna. Detta yttrande kastar i alla fall ett visst ljus över hans excellens statsministerns ståndpunkt till frågan. Det visar, att även hans excellens har förståelse för de restriktioner, som hittills präglat vår flyktingspolitik. Jag vill emellertid icke dröja vid den saken, utan ber att få säga några ord om vad yrkesutbildningen har betytt.

Yrkesundervisning för flyktingar har som sagt pågått ända sedan år 1933, och den har givit en viss utbildning åt inte mindre än 385 flyktingar, av vilka 175 lämnat landet före 1938 års utgång. Reservanterna anse, att statligt stöd icke bör givas åt yrkesutbildningen, bland annat därför att här redan föreligger en tradition av enskild hjälpverksamhet att bygga på, och det har förfallit oss, som om de enskilda hjälporganisationerna med stöd av de erfarenheter de sålunda gjort kunde fortsätta denna sin verksamhet. Den åsamkar icke vederbörande särskilt stora utgifter. Från år 1933 till dato har den icke kostat de enskilda hjälporganisationerna mer än 42,000 kronor.

Herr Undén framhöll, att det icke är någon ny uppgift för staten att meddela undervisning. Naturligtvis är det icke det. Det är icke nödvändigt att, såsom en berömd engelsk liberal gjorde någon gång på 1830-talet, med mycken möda söka bevisa, att staten kan ha rätt att meddela undervisning. Men här föreligger dock något nytt; det är nämligen första gången det ifrågasättes att staten skall meddela yrkesundervisning åt *utlänningar*, fastän läget bevisligen är sådant, att de enskilda organisationerna mycket väl gå i land med den uppgiften. Jag tror därför icke, att det finns någon anledning för riksdagen att giva Kungl. Maj:t en fullmakt i detta fall.

Naturligtvis har herr Undén rätt, när han framhåller, att man i denna fråga möter ett mycket starkt känslotänkande. Det är väl ingen i denna kammare, som har fallit offer för detta känslotänkande, men det är i alla fall ett faktum, som vi måste taga hänsyn till. Det går som en epidemi över hela Europa, ja, långt utanför Europa, och jag vet icke, om vi ha någon anledning att antaga, att vårt land skall gå fritt från de strömningar av kultur och av okultur, som gå genom vår världsdel. Vi ha all anledning att vara på vår vakt för det svenska folkets skull, och däri inbegriper jag också de judar, som ha hemortsrätt i vårt land och blivit goda medborgare här.

Herr Undén var liksom herr Pauli inne på förtroendefrågan. Det är ju rätt anmärkningsvärt, att man så där utan vidare begär, att oppositionen skall ha förtroende för regeringen. Det bruka icke regeringar i andra länder begära, och det bruka icke heller medlemmar av majoritetspartiet begära. Jag vet egentligen icke, varför herr Pauli gång efter annan skall behöva betyga här i kammaren, att han hyser ett fullt och lojalt förtroende för regeringen. Det är väl ingen här i kammaren och inte heller någon utanför kammaren, som misstänkt herr Pauli för någonting annat. En sak vill jag tillägga, nämligen att herr Paulis förtroende icke löser några problem för oss. Det är någonting rent personligt och subjektivt, och vi måste för vår del se fullt objektivt och sakligt på denna fråga. Det är ingen stor fråga vi nu diskutera. Tvärtom. Frågan om yrkesutbildningen är enligt mitt förmenande till och med ganska liten. Den är så liten, att den enligt min mening med fullt förtroende kan överlämnas till de enskilda hjälporganisationer, som alltsedan år 1933 ha skött den ifrågavarande verksamheten.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag är angelägen att tillbakavisa en sådan tolkning av mitt förra anförande, som att jag här skulle ha velat kritisera det ämbetsverk, som handhar vår flyktingspoli-

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

tik. Jag gick i stället så långt, att jag talade om de nödvändiga restriktionerna. Men jag ville å andra sidan giva uttryck åt den meningen, att det icke finnes anledning till klander mot vår flyktingpolitik från den utgångspunkten, att restriktivitet är önskvärd. Personligen uttryckte jag också den uppfattningen, att jag bättre kunde förstå dem, som framställde anmärkningar från den motsatta synpunkten.

Jag begärde emellertid ordet väsentligen för att i korthet bemöta vad herr Andrén hade att säga om yrkesutbildningen. Jag konstaterar, att man tydligen mycket litet har tänkt sig in i vad det här gäller. Herr Andrén talade om en statlig yrkesundervisning och hänvisade till den tradition, som den enskilda yrkesundervisningen hade. Han ville, att denna enskilda yrkesundervisning skulle fortsätta. Jag konstaterar: man har sålunda ingenting emot att flyktingar få yrkesundervisning i och för sig. Men man vill icke ha en statlig yrkesundervisning. Därom är icke heller fråga. Hela det begärda anslaget är konstruerat så, att därav skall kunna utgå bidrag till de organisationer, som ha tagit hand om flyktingarna. För att kunna möta de anspråk, som staten måste ställa på dessa organisationer, har man inom dem redan gått i författning om att bilda en centralkommitté, så att regeringen inte skall behöva gå ena gången till mosaiska församlingen och andra gången till arbetarorganisationernas flyktingkommitté utan skall kunna centralt överblicka det hela. Ifrågavarande organisationer syssla dels med hjälp direkt till flyktingarnas uppehälle, dels med hjälp till yrkesutbildning och dels med hjälp till avresa från landet. Regeringen kommer efter prövning i varje särskilt fall att ställa beloppen till förfogande för de organisationer, som enligt regeringens mening äro bäst skickade att handha uppgiften. Om man följde herr Andréns recept, skulle regeringen, då centralkommittén förelade regeringen ett förslag, i vilket den begär t. ex. 5,000 kronor till understöd, 5,000 kronor till yrkesutbildning och 5,000 kronor till avresor, svara: ni kunna inte få 5,000 kronor till yrkesutbildning, men ni kunna få 7,500 kronor till understöd och 7,500 kronor till avresor, och sedan kunna ni till yrkesutbildningen i stället ta av edra egna pengar, som ni annars tänkt använda till understöd och avresor. Vad är det för spegelfäkteri? Inte vinner man någonting på att gå den Andrénska vägen. Det är inte fråga om att organisera en statlig yrkesutbildning. Här gäller det ingenting annat än att ge en hjälpverksamhet, där de enskilda hittills på olika områden gjort mycket stora uppostringar, det nödvändiga stödet från statsmakternas sida. Jag vill också tillägga, att det både i Kungl. Maj:ts proposition och i utskottets utlåtande mycket starkt understrukits, att det begärda anslaget skall så handhas, att det icke tas till intäkt för någon inskränkning i de enskilda uppostringarna på detta område.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har instämt med herr Undén och därigenom utfäst mig att rösta för Kungl. Maj:ts förslag. Men när herr Sam Larsson med sådan emfas framhöll, att vi här nått höjden av vishet i statskonsten genom att införa restriktioner, kan jag med min stora erfarenhet av hjälpverksamhet bland flyktingar — både finska, ryska och tyska och både genom kommittéer och såsom enskild person — försäkra herr Sam Larsson därom, att vi inte skola vara nöjda med att vi åstadkommit restriktioner utan med beklagande erkänna, att vi nödgats stanna vid palliativ, ty det är den verkliga sanningen. Till och med statsministern sade ju, att regeringen inte tillåtit några onödiga insläppningar i landet, och då har han också medgivit, att vi måst stanna vid ett palliativ inför den naturkatastrof, som inträffat. De flesta flyktingar, som jag kommit i beröring med, ha icke kunnat beredas

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)
 hjälp i Sverige, fastän de lidit nöd. Och dem, som lida nöd, är det inte onödigt att hjälpa. Det beror på vår ofullkomlighet, att vi inte kunna hjälpa dem. Jag sätter det största värde på propositionens löfte, att de, som få stanna här, skola erhålla undervisning. Det är något, som erfarenheterna av min i tysthet ganska omfattande verksamhet på detta område visat vara nödvändigt. Att taga emot flyktingar såsom trashankar och kasta till dem litet mat här och ett uselt härbärke där är väl ingenting, som vare sig är oss värdigt eller hjälper dem. Det betydelsefulla är, att de under den tid de vistas här få selsätta sig med arbete och få egen förtjänst. Det vore ett stort spektakel, om man nu icke modigt tog det steg, som regeringen på den punkten har föreslagit. Vi ha för övrigt den oerhörda hotelsen över oss — jag tror nu inte alls på den saken — att vi komma att försvinna såsom nation på grund av att det inte föds tillräckligt många barn här. I vissa näringar har man också det bekymret, att man inte kan få tillräckligt med arbetskraft, t. ex. hembiträden. Det finns alltså för litet folk, och då finns det tydligen också luckor här att fylla på vår eljest ganska överansträngda arbetsmarknad. Man kan vidare bereda flyktingarna tillfälle att visa sig så utmärkta, att vi önska behålla dem, och så kunna de också, när det blir fred och lugn i andra länder, få återvända till sitt ursprung.

Jag har egentligen begärt ordet för att säga, att hela denna fråga för närvarande är ett stort spektakel. Det sades vid riksdagens öppnande, att vårt förhållande till utländska makter var gott. Det är det ju inte alls, eftersom vi bara rusta och rusta mot utländska makter såsom mot fiender. Det är väl det mest utsökta bevis för att förhållandet inte är gott. Nu få vi också taga emot flyktingar, som vissa stater hänsynslöst kasta över på andra, särskilt på små nationer. Det tyder inte heller på något gott förhållande. Det är oförskämt av dessa stormakter att inte själva ordna sådana förhållanden på ett rimligt sätt och ena sig om att giva det judiska folket ett nytt tillfälle att bilda en enhetlig stat. Jag väckte en motion vid förra årets riksdag om att vi skulle intressera oss för den frågan. Men det nya utrikesutskottet har intet intresse för att gå till grunden med någonting, utan det förklarade, att den saken nog skötes av regeringen och att frågan för övrigt utredes av en kommitté, som satt någonstans vid Pyrenéerna och som inte gjorde någonting annat än pratade en smula utan att vidtaga några åtgärder. Jag menar, att vi samtidigt som vi nödgas vidtaga sådana här palliativa åtgärder även på detta område, skulle intressera oss för att gå till grunden med orsakerna till dessa katastrofer i världen. Men det finns ingen möjlighet att inom den svenska riksdagen samla något intresse för sådana saker som att vi t. ex. skulle träda fram för en internationell rättsordning och med vår röst bidraga till att den frågan blir aktuell och diskuterad. En röst fick jag år 1937 i första kammaren för en sådan motion och år 1938 fick jag åtta röster här och i andra kammaren diskuterades den inte ens. Men när man vänder sig med sådana förslag till folket, t. ex. på folkriksdagen för fred, vinna de ett enhälligt och stormande bifall. I riksdagen är det emellertid alldeles omöjligt och i regeringen nästan lika omöjligt att komma till botten med de där frågorna.

Därför röstar jag, herr talman, för utskottsförslaget såsom ett palliativ och ber att få pioniera med en ensam stämma i denna församling för det, som bör fullkomna ett sådant hjälpförsök, nämligen att skapa ett sådant tillstånd i världen, att vi bli befriade från sådana här problem, som nu påtvingas oss av stormakterna.

Herr Undén: Jag nämnde i mitt förra anförande, att två hundra judiska ynglingar hade utbildats i jordbruk i Skåne och att av dem numera efter ett

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

och ett halvt års utbildning alla utom en hade kunnat få anställning i främmande land och lämnat Sverige. Herr André'n förklarade, att de siffrorna icke stämde med dem han hade fått till sitt förfogande. Såvitt jag uppfattade honom rätt, hänförde sig hans siffror till 1938 års utgång. Mina siffror härstamma från i går. Jag fick dem från en person, som jag har anledning att tro vara lika initierad som herr André'n sagesman.

Vad beträffar herr André'n uttalande om yrkesundervisningen vill jag till det, som sagts av statsministern, endast tillägga, att det föreföll mig, som om herr André'n hoppade över ett viktigt led i sin bevisföring. Han glömde nämligen att visa, att den utbildning, som hittills ägt rum på enskilt initiativ, varit tillräcklig och att denna utbildning med tillgängliga resurser skulle kunna fortgå i tillräcklig omfattning även framdeles. Min erfarenhet från den tid jag varit medlem i en av flyktingskommittéerna är den, att de tillgängliga medlen alltid varit otillräckliga.

Herr André'n: Herr talman! Statsministerns replik till mig föranleder endast ett par små anmärkningar.

Vad beträffar statsministerns uttalande angående den hittills förda utlänningspolitiken vill jag endast citera statsministerns egna ord om att den icke alltid fyllt humanitetens krav i önskvärd utsträckning. Om detta icke skall kallas kritik, vet jag knappast vad kritik är. Men har hans excellens statsministern med sin replik till mig velat säga, att han icke har någonting att invända mot den hittills förda tämligen restriktiva invandringspolitiken, är jag på den punkten fullkomligt belåten.

Hans excellens statsministern förvånade sig också över att jag här inte hade någonting att invända mot en enskild yrkesundervisning för flyktingar. Vad reservanterna ha talat om — därför att vi inte haft anledning att tala om någonting annat — är en mer eller mindre statligt understödd yrkesutbildning. Den yrkesundervisning för utlänningar, som redan finnes, tror jag verkligen inte, att vi ha anledning giva statligt understöd, helt enkelt emedan denna undervisningsverksamhet i så stor utsträckning är självförsörjande och därför inte behöver statligt understöd. Nu säger herr Undén, att denna enskilda verksamhet måhända är otillräcklig. Men just därför att den i så stor utsträckning är självförsörjande, bör den kunna utvidgas utan större kostnader ens för de enskilda hjälporganisationer, som stå bakom yrkesutbildningen i fråga.

Till sist skall jag be att få tacka hans excellens statsministern för de upplysningar han lämnade om hur anslaget till flyktingshjälpen är konstruerat. Men till mitt tack vill jag foga den anmärkningen, att det är ytterst förvånande, att en kungl. proposition icke lämnar lämpliga och behövliga upplysningar i en sådan sak, trots att det, som i detta fall, är fråga om ett alldeles nytt anslag.

Herr Ohlin: Herr talman! Den uppfattning, som reservanterna gjort sig till tolkar för i utskottet, motiveras uppenbarligen av en rädsla för att ett begränsat antal människor från utlandet skall komma in och sedan kvarstanna i vårt land. Denna fråga är icke av en så ringa betydelse, som det kanske kan förefalla, och som senast herr André'n ville göra gällande. Enligt min mening har den synnerligen stor principiell betydelse. Jag skall tillåta mig att framhålla endast ett par synpunkter på spörsmålet, huruvida verkligen en begränsad invandring till vårt land av människor, som stanna kvar, kan tänkas få sådana allvarliga konsekvenser för arbetsmarknaden, som reservanterna befarat.

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

Jag ber först att helt och fullt få instämma med herr Undén, när han säger, att denna oriktiga teori, att ett antal människor, som kommer in i landet, skulle ta bort lika många arbetstillfällen för svenska medborgare, egentligen inte förtjänar att tas på allvar. Jag skall här inte söka ingående analysera denna teori, ehuru det kunde vara frestande, utan jag skall begränsa mig till att påpeka exempelvis det faktum, att under den tid, då Förenta staterna hade en invandring, som för varje femårsperiod kunde räknas i miljoner människor och för varje år i hundratusental, var arbetslösheten där relativt ringa; men när den period begynte, då Förenta staterna i allt större utsträckning stängde sina gränser för immigranterna, började efter några år även arbetslösheten tillväxa, och en period av mycket omfattande arbetslöshet inträdde. Mot bakgrunden av sådana fakta förefaller det mig synnerligen svårt att påstå, att det nödvändiga villkoret för att hålla arbetslösheten nere vore att stänga gränserna.

För övrigt överflödar historien av exempel på det rakt motsatta förhållandet. Herr Undén nämnde vissa exempel av denna art. Vi känna från våra vanliga historieböcker, vad invandringen av franska hugenotter till västra Tyskland betydde för det ekonomiska framåtskridandet där. Man har all anledning tro, att alldeles samma förhållanden gälla i vår tid, så att en invandring av dugande människor till Sverige kommer att öka, inte att minska arbetstillfällena för den redan nu i vårt land boende, svenska befolkningen.

Jag vill visst inte säga, att man i andra länder har en mera förståelsefull uppfattning än den svenska regeringen — jag vet inte någonting om regeringens uppfattning — men jag vill betona, att vissa andra länder föra en flyktingspolitik, som, enligt mitt sätt att se, är mera liberal och mera ekonomiskt motiverad än Sveriges. På vissa håll, till exempel i England, försöker man rent av tillförsäkra det egna landet ett antal immigranter av det produktiva nyskapande slaget.

Man får inte glömma att människorna äro den viktigaste produktionsfaktorn. Jag kan därför inte tro, att man inom Sveriges riksdag skulle kunna ta hänsyn till en så absurd uppfattning som den, att det viktigaste för ett lands välstånd är att begränsa antalet människor. Vill man dra ut konsekvenserna av denna uppfattning, kommer man fram till att all folkökning måste medföra arbetslöshet. Likväl ha vi i vårt eget land haft en mycket betydande folkökning jämsides med stigande välstånd. De, som konsekvent vilja hävda en sådan uppfattning, måste även vända sig mot den befolkningspolitik, som nu börjat bedrivas för att i någon mån söka råda bot för den folkminskning, som befaras komma att inträda. Jag vill understryka, att såvitt jag förstår, konsekvenser av denna art oundvikligen följa ur den speciella arbetsmarknadsteori, som ligger bakom reservationen. Den ståndpunkt, som högerpartiet intagit i befolkningspolitiken, får lov att mycket väsentligt revideras.

Emellertid är det klart, att om det kommer in ett mycket stort antal människor av ett visst slag, exempelvis ett tusental läkare, men inga andra kategorier av flyktingar, så skapar detta en bristande balans på den svenska arbetsmarknaden. Det nödvändiga men tillräckliga villkoret för att en invandring skall kunna ske utan svårare rubbningsverkningar är därför att de, som intagas i landet, tillsammans komma att utgöra en väl avpassad gruppering av olika typer av yrkesutövare. Och det är just därför, herr talman, som nödvändigheten av en yrkesutbildning i icke alltför liten skala är så uppenbar. En rätt skött yrkesundervisning ger oss nämligen möjlighet att uppnå en sådan avvägning av immigranternas kvalitet som arbetskraft betraktad, som den svenska arbetsmarknaden tarvar. Yrkesutbildningen är förutsättningen

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

för att det svenska samhället skall kunna assimilera dessa flyktingar utan ens tillfälliga rubbningar av allvarlig natur.

Nu säga emellertid herr von Heland med flera, att man i stället skall utbilda svenska medborgare. Jag vill härtill endast genmäla, att Sveriges ekonomiska läge enligt min mening är sådant, att vi — oavsett vilken flyktingspolitik vi föra — ha möjlighet att bereda den yrkesutbildning åt svenska medborgare, som kan vara motiverad. Jag anser därför, i likhet med utskottet, att det inte alls är nödvändigt att i detta sammanhang ta upp frågan om yrkesutbildningen för svenska medborgare.

Det förefaller mig uppenbart, herr talman, att med den politik, som här föres, endast ett relativt begränsat antal utländska medborgare kommer att kvarstanna i landet. Det är svårt att avgöra, om det kan bli något flera kvar till följd av den föreslagna yrkesutbildningen, eller om det därigenom kan bli något färre, men det spelar mycket liten roll. Däremot är det viktigt, att de människor, som komma att stanna i landet, få en sådan utbildning, att de bli värdefulla medarbetare i svenskt samhällsliv.

Sedan vill jag, i anledning av vad herr Andrén anförde i överensstämmelse med reservanternas ståndpunkt, säga, att om man är så förfärligt rädd för att en viss yrkesutbildning skall leda till att fler utlänningar stanna kvar i Sverige, och att detta skall medföra sådana allvarliga konsekvenser för den svenska arbetsmarknaden, så borde väl konsekvensen bli, att man ville helt och hållet förbjuda yrkesutbildning av utlänningar i Sverige. Jag kan inte förstå logiken i att, därest enskilda bedriva yrkesutbildning av utlänningar, det inte spelar någon roll, om risken för att de stanna kvar i landet ökas, men att staten, av hänsyn till den inhemska arbetsmarknaden, inte ens indirekt — och det är här bara frågan om indirekta åtgärder — får göra någonting för denna yrkesutbildning. Det förefaller mig verkligen vara uppenbart orimligt att hysa så stort »förtroende» till enskilda sammanslutningars yrkesutbildning, att man förutsätter, att blott denna får fortgå, blir antalet kvarstående flyktingar precis lagom, men att, så snart staten tar befattning med denna sak, antalet blir för stort. Jag har större förhoppning om att den omfattning och inriktning av yrkesutbildningen, som här är befogad, vinnes genom en viss koordination mellan enskilda hjälporganisationer och det allmänna samt genom ett visst ekonomiskt understöd från statens sida.

Till sist sade herr Andrén, att man måste ta sig i akt och se denna fråga ur litet större perspektiv; man kan inte vara säker på att svenska folket kommer att förbli obesmittat av de farsoter, som sprida sig över Europa, menade han. Jag vill härtill endast genmäla, att svenska folket enligt min mening har de största utsikterna att undgå en sådan olycka, om den svenska riksdagen inte i minsta mån accepterar en av känslotänkande och ohållbara ekonomiska teorier motiverad uppfattning — detta vore en vulgärdemokrati, som jag minst av allt misstänker herr Andrén för att representera — utan i stället försöker upplysa och vägleda opinionen, särskilt genom att fatta sådana beslut och ge sådana motiveringar för besluten, som kunna tjäna detta syfte.

Herr von Heland: Herr talman! Jag skulle inte tro, att herr Sam Larsson hade givit repliken till mig, som han gjorde, om han hade hört på det anförande, han talade om. Det är ju mycket lätt att bryta ut en mening i ett debattinlägg och göra ett stort nummer av denna enda sats, i all synnerhet om man har en stark tidningspress bakom sig.

Jag finner det vidare nödvändigt att påpeka, att man inte kan sätta likhets-tecken mellan de bägge reservationerna. Vi bondeförbundsreservanter ha ingenting att skaffa med högerreservationens motivering. Vi ha endast re-

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

serverat oss i fråga om en detalj, nämligen beträffande yrkesutbildningen. Man har under debatten framhållit lämpligheten av att utbilda flyktingar till jordbrukare, emedan de härigenom skulle få intresse av att ta sig över till exempelvis främmande länders plantagearbeten; herr Pauli var till och med inne på apelsinodling och omtalade, att judarna visat sig vara synnerligen goda apelsinodlare. Jag har, som jag sade i utskottet, ett par års erfarenhet som farmare i tropikerna, och jag kan för min del vitsorda, att förtrogenhet med svenskt jordbruk saknar varje spår av betydelse för dem, som skola bli farmare i tropikerna, och detsamma gäller även apelsinodlingen.

Det har vidare anförts, att flyktingarna skulle kunna fylla jordbrukarnas behov av arbetskraft. Men anser man verkligen, att dessa intellektuella flyktingar skulle kunna placeras ut som drängar hos jordbrukarna? Jag erinrar om att jordbrukarna under årens lopp begärt att få ta in passande folk från utlandet, särskilt då kvinnlig arbetskraft, men för den saken ha statsmakterna inte varit särskilt intresserade.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Jag kände mig uppkallad, då ett ord fälldes från Älvsborgsbänken, vilket uttryckte en stark belåtenhet med den restriktiva främlingpolitiken. Jag delar inte denna belåtenhet. Jag hyser tvärtom den uppfattningen, att den förda flyktingpolitiken varit en annan än den man kunde hoppats på. Jag ville heller inte underlåta att inlägga en protest mot den avvoghet, som lyst fram såväl i detta anförande som i åtskilliga tidigare, mot en humanisering av främlingpolitiken.

Det har inte undgått oss, att debatten här i dag visst inte rört sig uteslutande om flyktingarnas yrkesutbildning. Det har kommit fram tankegångar och strömningar, som ingenting haft att göra med de sakliga invändningarna mot det föreliggande utskottsförslaget. Jag har under debattens gång ofta lagt märke till huru främmande man är inom de båda meningsriktningar, som här slagit sig ihop, för tanken på att vårt land på något sätt skulle verksammare än hittills bidra till lösningen av det kanske största humanitära problem, som vår tid ställts inför efter världskriget.

Jag möter i dagens resonemang framför allt två invändningar. Den ena gäller omtanken om den svenska arbetsmarknaden. Vad som därutinnan sagts, har, förefaller det mig, så fullständigt vederlagts dels av herr Undén och dels av herr Ohlin, att det knappast kan vara lönt att spilla ett ord mera på den saken. Jag kan för min del omöjligt inse, att idogheten och driftigheten, i vilka former den än uppenbarar sig, skulle kunna stjäla brödet från medmänniskorna. Jag lämnar därför denna sida av saken med ett påpekande av ett par siffror. Av de flyktingar, som för närvarande finnas här i landet, innehade den 1 november 1938 summa 797 stycken socialstyrelsens tillstånd till arbete. I all synnerhet som dessa personer fördelas över praktiskt taget hela vårt lands många olika arbetsområden, är det ju fullkomligt uppenbart, att ett sådant ringa antal människor inte på något sätt kan förorsaka någon allvarlig konkurrens om de här i landet förefintliga sysselsättningsmöjligheterna. Allra minst kan något sådant göras gällande, om man erinrar sig, att vårt land redan under normala tider ger tillstånd till arbete för utlänningar i en utsträckning, som åtminstone under det sista kvartalet 1926 uppgick till i det närmaste samma siffra, som den jag nyss anförde; socialstyrelsen meddelade nämligen under de tre sista månaderna detta år inalles 717 dylika arbetstillstånd. Med sådana siffror för ögonen kan man inte på allvar vidhålla, att de politiska flyktingarna här i landet skulle utgöra någon fara för den egna arbetskraftens sysselsättning.

Men det var inte därom jag skulle tala. Jag skulle vilja säga något om den

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

andra av de invändningar mot flyktinghjälpen, som brukas framföras, och som framförts även i dag. Det talas så mycket om nödvändigheten att vara försiktig, att gå fram med varsamhet. Det talas om att hela denna fråga har en så utomordentligt allvarlig karaktär. Man hänvisar till att vi för närvarande inte ha en judefråga här i landet, men att vi måste se till att vi inte få en. Det talas om en mystisk och smygande opinion, som skulle hålla på att spira fram inom våra gränser. Det är en besynnerlig opinion detta. Det är många som tala om den, men ingen, som talar för den.

Jag vill inte bestrida, att det finnes någonting, som skulle kunna kallas antisemitism här i landet. Men om det nu finnes en sådan rörelse, hur skall man då rätteligen behandla den? Skall man betyga den sin högaktning genom att rätta sig efter dess önskemål? Skall man buga sju resor för att den skall få sin vilja fram? Eller skall man be dess talesmän stiga fram ur sina skumma gömslen och säga rent ut vad det är för slags mål, de önska uppnå, vilka bevekelsegrunder, som driva dem framåt? För min del, herr talman, väljer jag utan tvekan den sistnämnda utvägen. Låt oss se några ansvariga sakkörare för denna opinion, låt oss höra, vad de ha att anföra, låt oss lyssna till deras andes stämman, låt oss pröva, vad det är för tungomål, som dessa herrar tala. Låt oss också pröva vad slags anspråk de kunna ställa på andlig medborgarrätt här i landet.

Herr statsministern yttrade för en stund sedan, att den flyktingpolitik, vi här i landet fört, sannerligen inte kostat oss några större ansträngningar. Jag kan instämma i detta yttrande, men jag skulle då gärna vilja tillägga, att denna flyktingpolitik nog emellanåt har förefallit oss på något sätt påkostande. Luften står tung av onda tidender. Det kommer en del meddelanden från våra kulturella centra, som lägga sig tungt på sinnet, kanske inte minst för dem, som haft sin andliga hemort i samma kretsar. Jag skulle i det sammanhanget vilja säga, att förhåller det sig verkligen så, att Sveriges studenter inte ha annat bidrag att lämna till diskussionen än sådana resolutioner, som för några dagar sedan skickades ut över landet, så hade det varit bättre om ingenting hade blivit sagt från det hållet. Jag kan inte neka till, att det bränner till av vrede i blodet, när man läser om sådana yttringar från ung svensk opinion. Det står en atmosfär av andlig fattigdom, för att inte säga andlig ynkedom omkring dylika opinionsyttringar. Men den saken skall jag också lämna åsido.

Jag skall endast tillfoga ett par ord. Det finnes nog här i landet, herr Andrén, trots allt människor, som hade hoppats, att de kväljande minnena från den 10 november skulle förknippas med vittnesbördet om att åtminstone vårt land gjort vad det kunnat göra för att plåna ut denna nesa i den västerländska civilisationens historia. De förhoppningarna ha vi till en stor del måst skrinlägga; de ha i varje fall inte gått i uppfyllelse på det sätt, som jag skulle ha önskat. Men kanske finns det fog för en annan förhoppning, den nämligen, att första kammaren i dag skall foga ett nytt och värdigt vittnesmål till diskussionen i ämnet. Jag hoppas alltså, herr talman, att vårt beslut i dag inte skall gå i den riktningen, som herr Andrén har yrkat på. Jag hoppas i stället att beslutet måtte bli, icke den bugande högaktningens eller den skälvande räddhågans vittnesmål utan ett det mänskliga vettets och humanitetens.

Herr Andrén: Herr talman! Endast ett par små anmärkningar. Jag är naturligtvis fullständigt ense både med herr Ohlin och herr Petersson, när de kräva saklig upplysning i det stora och viktiga spörsmål, vi här tala om.

Det finnes helt visst icke någon medlem i denna kammare, som vill ställa sig bakom de antisemitiska strävanden, som förmärkas i vårt land, och som

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

framför allt härja i andra länder. Det förvånar mig, att herr Knut Petersson, som i sin egen hemstad nästan dagligen kan pröva omfattningen och styrkan av dessa antisemitiska strävanden, nu söker bagatellisera dem på det sätt som skett. I själva verket föreligger här en fara, som vi icke få lov att bortse från.

Eftersom herr Ohlin talade om upplysningens betydelse, kan jag inte underlåta att i förbigående erinra om att den tidning, där herr Ohlin har sin egen journalistiska hemvist, har bidragit till upplysningsverksamheten genom att med all kraft påyrka, att högerreservationen skall antagas.

Det är emellertid inte endast upplysning, som kräves i denna sak. Det gäller för oss allesammans att se till, att sådana objektiva förutsättningar föreligga i detta land, att antisemitismen icke har någon jordmån. Vi ha talrika erfarenheter att bygga på från snart sagt alla Europas länder, och de peka i den riktningen, att om man får in många judiska flyktingar och framför allt om de komma på en gång, så växer antisemitismen. Vi kunna icke bortse från dessa erfarenheter; vi kunna icke blunda för dessa fakta, därför att vi råka vara idealister. I denna fråga, liksom i en annan fråga, som herr Knut Petersson nyss berörde, måste vi i alla fall handla som kloka män.

Jag vill konstatera, att här inte bestå några djupa meningsskiljaktigheter, som egentligen motivera storordiga deklamationer. Vi äro väl allesammans utan undantag beredda att bevilja samma anslag. Skiljaktigheterna äro sålunda icke av den storleksordning, att de kunna motivera några stora deklamationer, men däremot är det motiverat att även i denna fråga se praktiskt.

När herr Knut Petersson med adress till Älvsborgsbänken kritiserar den restriktiva politik, som har förts, så förstår jag i någon mån kritiken, men jag förstår inte adressen. Herr Petersson borde välja rätt forum för sin kritik, och i detta fall kan den endast adresseras till regeringsbänken och de myndigheter, som i denna sak sortera under regeringen. Om herr Knut Petersson icke gillar den restriktiva politik, som förts med regeringens gillande, finner jag för min del, att herr Petersson rätteligen bör framföra sin kritik direkt till regeringen och icke på omvägar över Älvsborgsbänken.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Till detta skulle jag vilja anföra, att den saken redan är undanstökad: jag har framfört mina synpunkter på detta ämne i remissdebatten. Om det gått herr Andrén förbi, kan jag ingenting göra däråt. Men när herr Andrén nu finner det lämpligt och lägligt att uttala sitt instämmande i den restriktiva flyktingpolitiken anser jag mig fullt berättigad att rikta mina ord även mot honom.

Vad sedan angår den uppfattningen, att antisemitismen här i landet hotar växa sig så stark och överväldigande, att vi tvingas låta den bestämma våra politiska handlingar, så vill jag säga, att jag har en helt annan tro på styrkan av det svenska rättssamhället. Jag tror vi här i landet kommit så pass långt i samlevnadens konst, att vi ha råd att bjuda in några tusen förföljda politiska flyktingar.

När man vidare hänvisar till att våra svenska judar sannerligen inte önska någon dylik invasion, så vill jag tillägga, att jag ingalunda ställer mig som ombudsman för de svenska judarna eller för den internationella judendomen. Motivet är ett helt annat, det är helt enkelt den aktning, jag känner mig vara skyldig svenska kulturtraditioner och svensk rättsåskådning.

Herr Undén: Herr talman! Med anledning av ett tidigare yttrande av herr Petersson, där han berörde ett opinionsmöte bland studenterna i Uppsala, tror jag det vara min plikt att säga, att det torde ha undgått den allmänna upp-

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

märksamheten, att i november månad förra året ett stort antal uppsaliensiska studenter genom sina föreningar — de sägas representera en tredjedel av studentkåren — gjorde en hemställan till regeringen, däri de uttalade sig för och särskilt underströko vikten av en human flyktingpolitik och förordade att tillfälle bereddades till sådan utbildning, varom det i dag har stått så mycken debatt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Domö*, att kammaren skulle, med godkännande av den motivering, som förordats i den av herr *Andrén* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, bifalla den hemställan, som innehölles i herr *Nilssons* i *Fredriksfält* m. fl. vid utlåtandet fogade reservation; samt 3:o), av herr *von Heland*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i sistnämnda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Domös* yrkande.

Herr *von Heland* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 37 antager bifall till herr *Domös* under överläggningen gjorda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *von Helands* yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Domös* under överläggningen gjorda yrkande.

Anslag till flyktingars uppehälle m. m. (Forts.)

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talman förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 33.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag om kapitalinvesteringar i luftfartsfonden; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för luftfartsfonden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
bro över
Svinesund.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till bro över Svinesund jämte en i ämnet väckt motion.

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1939/40 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen dels bemyndiga Kungl. Maj:t att med norska staten träffa avtal om sådant tillägg till föreliggande överenskommelse mellan Sverige och Norge om uppförande och underhåll av bro över Svinesund, att bronns bredd fastställdes till 9.5 meter; dels ock till bro mellan Sverige och Norge över Svinesund för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I en inom andra kammaren av herrar *O. Carlström* och *O. E. Sandberg* väckt motion, nr 293, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts berörda hemställan om bemyndigande att med Norge överenskomma om en breddning av Svinesundsbron till 9.5 m.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a), med avslag å motionen II: 293, bemyndiga Kungl. Maj:t att med norska staten träffa avtal om sådant tillägg till föreliggande överenskommelse mellan Sverige och Norge om uppförande och underhåll av bro över Svinesund, att bronns bredd fastställdes till 9.5 meter;

b) till bro mellan Sverige och Norge över Svinesund för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade anmälts av herrar *Bäckström* och *Bergvall*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Bäckström**: Herr talman! Då jag i statsutskottet deltagit i behandlingen av denna fråga och därvid antecknat mig som reservant, ber jag att få säga några ord.

Anslag till bro över Svinesund. (Forts.)

Vid fjolårets riksdag beslöts att anlägga en bro mellan Sverige och Norge vid Svinesund. Riksdagen anslog ett belopp av 1,800,000 kronor, och samtidigt bestämdes det, att bron skulle vara $7\frac{1}{2}$ meter bred. Nu kommer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med en framställning till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t med en till riksdagen, att denna bredd måtte ökas med två meter till $9\frac{1}{2}$. Den kostnadsökning, som skulle uppkomma genom denna breddning av bron, utgör 300,000 kronor. I och för sig måste man säga, att beloppet inte är så stort, och om det ur trafiksynpunkt skulle vara nödvändigt att göra denna bro så bred som $9\frac{1}{2}$ meter, så vore det ju väl använda pengar, men jag tvivlar starkt på att trafiken får en sådan omfattning, att det kan vara av behovet påkallat, att bron blir bredare än vad fjolårets riksdag beslöt.

Departementschefen säger i sitt utlåtande under denna punkt: »För en sådan breddning föreligga otvivelaktigt skäl. Sex meters körbana, varmed bron vid 7.5 meters bredd är avsedd att utrustas, anses i allmänhet icke numera tillfredsställa kraven på en modern och starkt trafikerad väg.»

Inga nämnvärda skäl ha förebragts vare sig av Kungl. Maj:t eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Emellertid föreligger en motion beträffande denna punkt i sjätte huvudtiteln, där motionärerna angiva, hur stor trafiken varit vid detta färjläge. De säga i sin motion, att de ha gjort en fullt pålitlig undersökning, som anger, att under fjolåret trafikerades detta färjläge av 10,333 motorfordon, d. v. s. om man slår ut det på de 365 dagarna, skulle det bli mellan 28 och 30 motorfordon per dygn. Det är givet, att om en broförbindelse kommer till stånd, blir trafiken något större än nu vid färjläget, men jag kan inte vara övertygad om att denna trafikled kan ha så stor betydelse för förbindelsen mellan Sverige och Norge, att man skall behöva ha en sådan brobredd som $9\frac{1}{2}$ meter.

Herr talman! Jag har mycket stora sympatier för den motion, som är väckt i denna fråga och som behandlats av statsutskottet, och jag skulle helst vilja yrka bifall till densamma, men då jag förmodar, att det inte finns utsikter att få denna kammare med på ett bifall till motionen, skall jag, herr talman, inskränka mig till vad jag nu anfört.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: När riksdagen i fjol fattade beslut om att lägga en bro över Svinesund, uttalades på vissa håll betänkligheter rörande denna bro — inte mot att man skulle anlägga en sådan utan mot att man föreslog den så smal. Det var ju nämligen fråga om att det inte skulle bli mer än sex meters körbana och $1\frac{1}{2}$ meters gångbanor, fördelade på båda sidor. Vi veta alla, att i vår tid göres det många och betydande breddningar av landsvägar och broar, och det med fog. En så smal bro som denna var otillfredsställande för framtiden. Nu har emellertid förslag kommit fram om en breddning, och det förefaller mig, som om riksdagen borde använda tillfället. Det är nämligen bättre att bredda en bro på papperet än att bygga den först och bredda den sedan. Nu göres bron $9\frac{1}{2}$ meter bred, och då blir den tillfredsställande.

Man kan visserligen säga, att man inte väntar, att trafiken skall bli så fruktansvärt stor, att det är behövt med en bred bro, men det är klart, att vid en sådan sammanbindning mellan två länder ökas nog trafiken så småningom. Just det förhållandet, att det finns en bro där, gör ju, att trafiken nog tar upp sig. Jag tror, att om riksdagen skulle hålla fast vid det beslut, som fattades i fjol, så komme det säkerligen att i framtiden uttalas mycket kländer över att man byggt en sådan bro.

Jag anser sålunda både praktiska och klokhetskäl tala för att riksdagen nu

Anslag till bro över Svinesund. (Forts.)

godkänner det förslag, som föreligger, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Lindhagen*, *Karl Andersson* och *Karl Magnusson*.

Herr Sköldén: Jag blev uppkallad av den statistik, herr Bäckström drog fram om den ringa trafiken nu över Svinesund. De av herrarna, som sett förhållandena vid Svinesund, torde begripa, varför trafiken varit så liten. Jag vill bara erinra om att statsutskottet år 1935 — om jag minns rätt — var där och såg på trakten, då denna broförbindelse skulle komma till. Respektive ingenjörer för väg- och järnvägsbygge beräknade en timmes uppehåll för att få demonstrera sina förslag på platsen, men med befintliga färjförbindelser krävdes det två timmar och tjugo minuter för att frakta statsutskottets åtta bilar över denna färjled. När vi tänka på att de ned- och uppfartsvägar, som finnas, under stora delar av året praktiskt taget äro ofarbara, är det under sådana förhållanden lätt att komma med en statistik, som visar, att trafiken är ringa. Undra på att bilarna köra dels över Bullarenlinjen, och dels över Dalsland och Västergötland i stället för att ta denna förbindelse över Svinesund. Det blir, som herr Nilsson sade, en sammanbindning, en riksväg, som det säkert inte kommer att felas trafik på. Jag är säker på att om riksdagen kommer till Svinesund fram på sommaren och får klart för sig, med vilken bredd man tänkt bygga bron, så skulle motståndarna komma att ändra sig.

Jag yrkar bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Att man vill ha breda vägar är väl närmast för att man skall kunna göra omkörning och möte samtidigt. När trafiken är livlig, är det ju ett mycket återhållande moment, om vägen inte tillåter sådant. Då emellertid en sådan här bro är ett stycke av vägen, som är oerhört mycket dyrare per meter än vanlig väg, och då den dessutom upptar en försvinnande kort sträcka av hela vägens sammanlagda längd — om man nu skall fara mellan Sverige och Norge — så anser jag det dock icke vara alldeles nödvändigt, att möte och omkörning skola kunna ske samtidigt just på själva bron. Jag finner de synpunkter, som herr Bäckström framfört, vara alldeles riktiga och kan inte anse, att dessa 300,000 kronor användas på lämpligaste sätt. Det finns alldeles säkert många andra vägändamål i Sverige, där dessa pengar skulle kunna placeras till mycket större nytta.

Då jag finner, att det i alla fall bör ställas ett yrkande även på avslag på Kungl. Maj:ts proposition, så skall jag, herr talman, be att få framställa det och yrka bifall till den i andra kammaren väckta motionen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr Mannerskantz kan naturligtvis ha rätt i sitt resonemang, om det gäller en mycket kort bro. Då kan man nog undgå möten, men redan den omständigheten att den bro det nu gäller är 420 meter, tycks väl ändå tyda på att man bör ha möjligheter att mötas även ute på bron.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindhagen: När i slutet av 1800-talet riksdagen och statsutskottet uttalade sig om den nya Bohusbanans byggande, sade de ifrån, att denna väg över Svinesund skulle bli en internationell samfärdsväg — ty det måste den bli. Därför fick den inte gå några krokvägar i Bohuslän, utan den skulle gå rakt på Kristiania. Vi ha nu tack vare nya uppfinningar på motorismens om-

Anslag till bro över Svinesund. (Forts.)

råde fått denna autostrada, och den är också, i överensstämmelse med vad som sades i slutet på 1800-talet, skapad av naturen och historien till att bli en internationell mellanfartsväg mellan de båda länderna på en viktig punkt. Om jag skall ge mig ut på gissningar, får jag säga, att jag tror, att trafiken där kommer att bli kolossal. Då vore det ju, såsom det sades nyss från Malmöbänken, en vanlig kortsynthet hos en samtid, om man tvingade eftervärlden att förbättra, vad som bort tas till från början. Då bleve det som så ofta, att långa år få gälda, vad stunden brutit.

Herr Mannerskantz: Det var väl inte så, att man inte kunde mötas på bron. I så fall skulle jag naturligtvis inte alls satt mig emot, att man gjorde bron bredare. Men det är fråga om möte och omkörning samtidigt. Det är detta jag anser inte vara nödvändigt, även om bron är så lång som 400, 500 meter. Nackdelen består vid bifall till det lägre förslaget bara i att man får vänta med omkörningar, tills man kommit över bron. Det avbräck, som därigenom vållas den internationella trafiken, är så oerhört litet, att jag inte anser det motiverat med den oerhörda kostnad det här är fråga om.

Herr Björkman, Gustaf: Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i vad som nyss yttrats av herr Sköldén. Den som känner den trafik som råder i de trakter det här är fråga om och på den väg det gäller — som jag i viss mån känner till — måste ju säga ifrån, att en bro av 7 1/2 meters bredd, som först beslutats här, blir för liten, bland annat i betraktande av den längd bron har. När det kommer en fullt trafikabel bro till stånd vid Svinesund, kommer det att bli en enorm trafik på den. Man måste därför se till, att man inte i första taget gör den så dålig, att man sedan är ohjälpt med den.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalinvestering i luftfartslänefonden; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare aktie-teckning i aktiebolaget Kattstrupeforsen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 35 § rättegångsbalken;

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap m. m. dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1939/40 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 43 i första kammaren av herr *Domö* m. fl. och nr 91 i andra kammaren av herr *Bagge* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning rörande de åtgärder, som kunde vidtagas i syfte att förhindra allmänfarliga arbetsinställelser, samt om framläggande av de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 43 och II: 91 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Tamm*, *Knut Petersson*, *Wistrand*, *Skoglund*, *Sandström* och *Barnekow* under yrkande, att motionerna I: 43 och II: 91 måtte av riksdagen bifallas.

Herr **Wistrand**: Herr talman, mina herrar! Frågan om åtgärder emot allmänfarliga konflikter är ju ingalunda ny. Den har, såvitt jag erinrar mig rätt, vid flera olika tillfällen under 1920-talet föranlett skrivelser från riksdagens sida till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, men någon sådan har inte kommit till stånd. Samtidigt med en hel del andra frågor behandlades den på sin tid också av de s. k. arbetsfredssakkunniga, vilkas arbete som bekant utmynnade i en hemställan, att den rad av sociala spörsmål, som de hade under sin behandling, skulle upptas till förhandling mellan parterna på arbetsmarknaden, vilket ju också sedermera skett vid de s. k. Saltsjöbadsförhandlingarna. Men samtidigt hemställde de, att de allmänfarliga konflikterna skulle bli föremål för en särskild utredning av Kungl. Maj:t. Man bör observera den distinktion, som denna centralkommitté på det sociala området gjorde emellan denna fråga och de andra, den hade att behandla på arbetsmarknadsområdet.

Vidare har riksdagen de båda sista åren haft frågan till behandling, och den har vid bägge tillfällena på förslag av andra lagutskottet blivit undanskjuten under hänvisning till de förhandlingar, som då pågingo mellan arbetsgivarföreningen och landsorganisationen. Nu föreligger emellertid resultatet av dessa förhandlingar. Detta resultat har uppväckt en mycket allmän glädje och tillfredsställelse här i landet från olika håll och meningsriktningar, och dess vikt och värde för vårt land och för vår folkmentalitet skola vi på intet vis underskatta. Men när man kommer till vad detta avtal ger i fråga om möjligheterna att undvika samhällsfarliga konflikter, då stannar man otvivelaktigt med en viss tvekan inför resultatet. Som bekant innehåller detta avtal, att man upprättar en s. k. arbetsmarknadsnämnd, som är sammansatt av representanter för landsorganisationen och representanter för arbetsgivarföreningen och som under vissa omständigheter skall kunna tillkalla opartisk ordförande. Denna nämnd skall på begäran av endera parten eller på begäran av

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)

dem, som representera något offentligt intresse, även uppta till behandling frågor om konflikter, som kunna tangera samhällets intressen.

Nu finns det naturligtvis en hel del företag, för vilka driftens fortsättande är ett obestriddigt samhälleligt intresse men vilka företag äro i enskild ägo och där arbetsgivaren nog i de flesta fall är organiserad i arbetsgivarföreningen. För företag av den arten har naturligtvis denna arbetsmarknadsnämnd mycket att ge. Däremot förefaller det mig mycket tvivelaktigt, om man skall tänka sig, att staten eller kommunerna skola draga eventuellt uppstående arbetstvister inom dessa företag under denna arbetsmarknadsnämnd. Det skulle i så fall såvitt jag förstår innebära en ren konvertering av vad hittills förekommit på arbetsmarknaden, nämligen att om de privata parterna inte komma överens, så träder staten in med sin medlande verksamhet. Här skola i stället de enskilda parterna medla, när samhället kommer till korta.

Jag har, som jag nyss sagt, mycket svårt att tro, att en sådan ordning skall visa sig effektiv. Utskottet påpekar i sitt utlåtande ett yttrande i kommentaren till Saltsjöbadsavtalet, till vilket jag ger min fulla anslutning. Det heter: »Utskottet vill i detta sammanhang erinra om arbetsmarknadskommitténs uttalande, att så länge arbetsmarknadens organisationer äro beredda att beakta jämväl de allmänt samhälleliga intressen, som äro förknippade med deras verksamhet, de åtgärder, som rimligen må påkallas av hänsyn till arbetsfreden, naturligast och ändamålsenligast böra ankomma på organisationerna själva.» Härvid glömmar man ju alldeles bort det primära i problemkomplexet, nämligen att den ena parten inte är representerad i de organisationer, som finnas på arbetsmarknaden, att den står utanför arbetsgivareorganisationen, och att den inte kan utöva något inflytande på dess politik. Man kan också svårligen begära, att de privata arbetsgivaresammanslutningarna skola kunna sköta sin politik med speciell hänsyn tagen till det allmännas ställning som företagare. Det allmännas företag stå allt fortfarande uti en särställning. De stå som arbetsgivare med den sämsta rätten, de sakna allt fortfarande av naturliga skäl de möjligheter att sätta makt bakom ordet, som finnas på det privata området. Det är ju en högst egendomlig situation detta, att man mitt under en utveckling, som angives tendera mot en koncentration av allt större uppgifter hos det allmänna, så fullkomligt vägrar att inse nödvändigheten av att ställa det allmänna såsom arbetsgivare i reell paritet med de enskilda arbetsgivarna.

Otvivelaktigt har dock här vuxit fram och allt fortfarande växer här fram med allt större styrka ett problem, som vi inte längre kunna lämna åsido.

Jag har i höst varit i tillfälle att vara närvarande på ett sammanträde, där representanter för en hel del av våra större städer voro församlade för att rådgöra i anledning av den förestående avtalsrörelsen bland kommunalarbetarna. Man skulle kunna tro, att det vid ett sådant sammanträde med representanter för olika partier, som inför offentligheten ganska mycket strida med varandra även i denna fråga, skulle vara stora skiljaktigheter i frågan hur det allmänna bör ställa sig uti sina avtalsförhållanden. Men det mest slående var tvärtom just det, att i denna inre krets allesammans hade ungefär samma synpunkter. Man vecklade över den pressning, man var utsatt för, och ansåg, att den gått åtskilligt längre än som var skäligt. När det sedan kom till det praktiska handlandet har man naturligtvis inom de socialdemokratiska kommunalledningarna haft svårast att hävda de synpunkter, som man med något större frimodighet kunde giva uttryck åt inom en trängre krets, och resultatet av avtalsförhandlingarna på det kommunala området har i år ingalunda avvikit från vad man här under en följd av år har varit van vid. Går

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)

man till vår statistiska årsbok, så visar det sig, att löneökningen för arbetare vid kommunala verk och inrättningar från 1913 till 1936 — det sista år vi ha statistik för — har varit 246 procent per timme räknat, d. v. s. det har här varit mer än en tredubbling, medan återigen den genomsnittliga höjningen för samtliga arbetare inom näringslivet var 180 procent. Räknar man för år, har höjningen varit 177 procent för kommunalarbetare mot 132 procent för arbetare i gemen. Alldeles flagrant blir denna skillnad när man ser hur ökningen under denna tid för tjänstemän och förvaltningspersonal gestaltat sig. Där har ökningen varit endast 75 procent.

Jag upprepar, att samhället i fortsättningen inte kan komma ifrån att taga itu med detta problem.

Som sagt, denna pressning uppåt av kommunalarbetarlönerna har emellertid fortsatt, och i år har jag fått vara med om här i Stockholm — d. v. s. under protester — att man antagit ett kommunalarbetaravtal, där den allmänna lägsta timlönen för grovarbetare har höjts från 1.31 till 1.45, d. v. s. med fjorton öre. Här är att märka, att utom denna avlöning på 1.45 utgår det enligt kollektivavtalet en mängd förmåner på grund av andra orsaker, som inte ha någon som helst motsvarighet i de enskilda industrierna. Det är sålunda pensionering av arbetare och av änkor, sjukersättning etc. etc., ersättningar som hittills ansetts ha ett värde av lägst 20 öre i timmen, men som man på grund av förhöjningar i pensionsförmåner m. m. numera anser få ett värde av 30 à 35 öre. Man kommer sålunda till en lägsta grovarbetar-timpenning realiter på ungefär 1.75, kanske 1.80. Dessutom har man ju i de flesta fall en högre ackordslön. Det torde inte vara så många hundra, på sin höjd ett par hundra arbetare, som arbeta på denna lägsta lön. När man så finner, att vid verkstadsindustrien i Stockholm — där den stora huvuddelen av huvudstadens arbetare finnes, som skall vara med om att med sina skatter betala dessa avlöningar — timlönen är 84 öre plus ett tillägg av 25 öre, om de arbeta längre tid enbart för denna lön, dock högst 1.09, och för textilarbetarna 93 öre plus 6 öres tillägg vid långvarigt arbete på timlön, d. v. s. 99 öre högst, samt byggnadsarbetarna, som dock erkänt ha dragit upp sina timlöner så högt, att det inte finnes mosvarighet på andra håll — detta under den kända och delvis riktiga motiveringen, att de äro säsongarbetare — ha en timlön av 1.50, så förstår man hur samhället på arbetsmarknaden är utsatt för pressningar, som måste betecknas såsom obehöriga.

När man noterar dessa siffror och förhållanden i minnet, så får man kanske en något annan syn än den vanliga på det ofta hörda argumentet mot en lagstiftning mot allmänfarliga konflikter, att några sådana inte på länge existerat. Det är alldeles rätt, men förhållandet har möjliggjorts endast på samhällets bekostnad. Samhället har fått köpa sig sitt lugn med utgifter, som, om det hade samma maktmedel som enskilda arbetsgivare, aldrig skulle kommit i fråga. Dessa möjligheter att friköpa sig föreligga dock endast i den mån som det rör sig om ett relativt litet område, där man kan disponera över skattebetalarnas pengar för beredande av löner, som ligga långt över det enskilda marknadsläget.

Även om man kunde tänka sig, att denna pressning på samhället från dess anställda arbetares sida nu skulle vika under trycket av en allmän opinion, så kan man ju aldrig komma ifrån, att det inte på något sätt kan lämnas garanti för att det ej i alla fall uppstår allmänfarliga konflikter i en tid av oro i samhället, så att man kanske får att göra med vilda strejker, med vilka organisationerna icke ha någon möjlighet att komma till rätta. Det är enligt min mening endast att ordna en del av samhällets beredskap, att man i tid utreder frågan om de allmänna konflikterna.

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinrättelser. (Forts.)

Man har från utskottet också framfört som ett skäl för dess avvisande hållning mot en utredning av detta problem, att frågan om statstjänstemännens ställning vid konflikter ligger under utredning. Jag har svårt att finna, att den frågan har något sammanhang med den vi nu behandla. Här gäller det ju att komma tillrätta med konflikterna själva och icke statstjänstemännens ställning vid konflikter, vilkas utbrott man avser att förhindra. Jag tror, herr talman, att ju förr en utredning äger rum, desto fördelaktigare är det i själva verket för alla parter. Det är ett svårt ämne, det vittnas från många håll, men just därför att det är så svårt bära vi nu enligt min mening taga hand om det och underkasta det en utredning, som kan ske i lugnets och i opartiskhetens lugna miljö.

Jag yrkar, herr talman, bifall till de i ärendet väckta motionerna.

Herr Norman: Herr talman! Herr Wistrand har som bevismaterial i den här debatten bland annat infört den utveckling i lönehänseende, som har skett beträffande kommunalarbetarnas ställning. Jag kan inte förstå annat än att han därvid fört ett mera teoretiskt resonemang. Det kan väl inte bevisa i vad mån befintligheten av en sådan lagstiftning, som här åsyftas, skulle ha medfört, att resultatet av denna utveckling skulle ha blivit något annat än vad det har blivit.

Vad som är det viktigaste och betydelsefullaste i dagens situation i det här ärendet, förefaller mig vara det resultat, vartill arbetsmarknadskommittén har kommit. Andra lagutskottet har vid ett par föregående tillfällen erinrat om dessa förhandlingar, då utskottet avstyrkt motioner med samma syfte som de nu föreliggande. Nu finnes utarbetat ett förslag till huvudavtal mellan de båda centralorganisationerna på arbetsmarknaden. Vad där säges beträffande ingripande från dessa parter sida, då det rör konflikter i fråga om samhällsviktiga funktioner, förefaller mig vara allmängiltiga bestämmelser. Det åtagande, som parterna här i avtalet gjort, och som skall komma i tillämpning när initiativ från något håll framföres, skall således fullföljas oberoende av om den ena eller andra parten är ansluten eller inte till arbetsgivareorganisationen eller till landsorganisationen. Det är ju klart, att den maktutövning, som centralorganisationerna kunna utöva, ganska nära sammanhänger med frågan i vad mån parterna äro anslutna till centralorganisationerna eller inte, men att det här enligt huvudavtalet förefinnes möjligheter för åtgöranden från centralorganisationernas sida, som kunna bli av mycket stor betydelse, när det gäller att förhindra eller bilägga konflikter av sådan art, som det här är fråga om, är enligt min uppfattning alldeles tydligt.

Man kan visserligen vara tveksam om hur resultatet skall gestalta sig i fortsättningen, men jag tror, att det är av synnerligen stor betydelse, att man inte tar något initiativ från riksdagens sida i den situation, som nu föreligger, utan avvaktar vad som kan bli resultatet i praktiken av de överenskommelser, som äro träffade. Jag vill understryka vad herr Wistrand anförde om hur glädjefullt detta resultat sådant det nu föreligger i allmänhet är och vilket värde dessa överenskommelser ha som symtom på parternas goda vilja. Nu kommer ju detta huvudavtal att ej få slutgiltig rättsverkan — inte närmast i det avseende, som det här gäller, utan i allmänhet — förrän det är antaget också av de olika underorganisationerna. Det förefinnes ganska skilda meningar om lämpligheten av att arbetarorganisationerna ansluta sig till detta huvudavtal. Jag tror, att det är psykologiskt synnerligen olämpligt att under dessa förhållanden föra fram ett krav sådant som det föreliggande, då det säkerligen kommer att användas i argumenteringen från deras sida, som inte vilja en allmän anslutning till detta huvudavtal. De komma att säga, att här

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)

ha nu centralorganisationerna kommit överens om dessa olika bestämmelser i syfte att låta organisationerna själva komma till rätta med sådana förhållanden, som eljest kunna leda till kanske för båda parterna olämpliga lagstiftningsåtgärder, men — så komma de säkerligen att säga — en lagstiftning kommer man ej undan i alla fall. Det kommer att bli ett argument, som kan vara rätt så betydelsefullt när det gäller frågan om hur stor tillslutning det kan bli till huvudavtalet. Vill inte den svenska riksdagen medverka till en sådan utveckling, så tror jag att det är nödvändigt att i den situation, som föreligger, avvisa de motioner som reservanterna här ha yrkat bifall till.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottsutlåtandet.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wistrand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion angående lagstiftning i syfte att bereda virkesägare rätt till nödiga upplagsplatser för saluvirke vid flottled; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. viss
ändring i
fattigvårdslagen.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 65 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m.

Genom en den 20 januari 1939 dagtecknad proposition, nr 45, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 65 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården;

Ang. viss ändring i fattigvårdslagen. (Forts.)

2) lag angående ändrad lydelse av 68 § 2 mom. lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag); och

3) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 18 juni 1937 (nr 383) om förskottering av underhållsbidrag till barn.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anført:

»Enligt gällande lagstiftning må anspråk på ersättning för utgiven fattigvård och barnavård icke bifallas av de dömande myndigheterna, där den ersättningskyldige genom att återbetala kostnaden eller någon del därav kan antagas komma att sakna nödiga medel till underhåll för sig och de sina. Däremot finnes ej någon möjlighet att, då särskilda omständigheter av social eller personlig art föreligga, ogilla framställt ersättningsanspråk. Syftet med förevarande proposition är att öppna en sådan möjlighet. Vidare föreslås en ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn, varigenom barnavårdsnämnd skulle tillerkännas befogenhet att under enahanda omständigheter eftergiva sin rätt att återkräva bidragsförskott.

De föreliggande ändringsförslagen hava erhållit sådan avfattning, att hänsyn kan tagas även till 'synnerliga skäl' av annan art än nyssnämnda rent ekonomiska. Under förarbetena till lagförslagen har från vissa håll påpekats, att lagtexten icke borde få en så allmän avfattning eller att däri till ledning vid tillämpningen borde angivas vissa exempel på de skäl, som åsyftas. Häremot har invänts, bland annat av socialvårdskommittén, att ett närmare angivande av vad som skall förstås med 'synnerliga skäl' skulle begränsa myndigheternas frihet att i särskilt ömmande fall eftergiva ersättningskrav. Enligt utskottets mening måste denna invändning anses befogad. I likhet med föredragande departementschefen anser utskottet därför, att de nya föreskrifterna böra erhålla en allmän avfattning och att någon exemplifiering av fall, som omfattas av dem, icke bör göras i lagtexten.

På grund av vad sålunda anförts och då starka skäl tala för att ifrågasätta lagändringar genomföras utan avbidan å slutförandet av den igångsatta översynen av socialvården, får utskottet hemställa, att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.»

Reservation hade anmälts av herr *Wistrand*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Wistrand: Herr talman! Mot detta utskottsutlåtande har jag reserverat mig, och jag skall be att få giva en liten, mycket kort kommentar till utskottets hemställan.

Vad däri ifrågasättes, är helt säkert värt mycket stort beaktande och motsvaras av ett verkligt behov. Även enligt min mening är det önskvärt, att man får lagligt möjligheter att ogilla ersättningsanspråk beträffande meddelad fattigvård även på grund av andra skäl än de nu föreliggande. Den formulering, som har givits åt lagförslaget är dock, enligt min mening inte tillfredsställande. Det skulle ha varit lyckligare med exempelvis en sådan formulering, som föreslogs av länsstyrelsen i Örebro län, varigenom tillägget skulle fått denna avfattning: »eller eljest i särskilt undantagsfall ett bifall till ersättningsanspråket måste anses uppenbart obilligt». Det kan nämligen inte tillräckligt starkt betonas, att det tillägg, som nu föreslås till fattigvårdslagen, bör komma till tillämpning endast i mycket sällsynta eller åtminstone relativt sällsynta undantagsfall. En motsatt lagtillämpning skulle te sig mer eller mindre orimlig.

Det har gentemot Kungl. Maj:ts proposition inte visat sig möjligt att få en bättre formulering, och vid sådant förhållande har jag ej ansett mig kunna med min röst biträda utskottets utlåtande. De inskränkningar, som göras i

Ang. viss ändring i fattigvårdslagen. (Forts.)

anhörigas skyldighet att försörja varandra och ännu mera ens egen skyldighet att återbetala fattigvård, måste ske i starkt restriktiv anda. Då det emellertid inte lönar sig att yrka avslag på propositionen och jag i den föreliggande situationen kanske ej ens skulle känna mig själv tillfreds med att utan vidare göra det har jag intet yrkande, men jag har ansett angeläget att inför kammaren låta min uppfattning komma till uttryck.

Herr Norman: Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående hotell- och restaurangpersonalens inordnande i full utsträckning under lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion angående sanering av kronoparkskolonaten i Norrbottens län;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till statens växtskyddsanstalt av vissa områden av kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms län; samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1939/40 till värme- och ventilationsanläggningar i operabyggnaden m. m.; samt

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående ett av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1938 vid dess tjugofjärde sammanträde fattat beslut.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.02 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.